

Ontolojik Olarak Teknik: Heidegger’de Teknik Ontolojinin Kuruluşu

Ontology of Technique: Establishment of Technical Ontology by Heidegger

HÜSEYİN AYDOĞDU
Erzurum Technical University

Received: 26.03.2022 | Accepted: 30.06.2023

Abstract: This study is intended to analyze the establishment of technical ontology by Heidegger. Heidegger, discusses the answer to the question, “What is Being?”, in particular, on the basis of the concept of technique. According to him, the real meaning of the concept of technique had been forgotten from Aristotle to his time. Thereupon, Heidegger focuses on the issue of technique in the second period of his philosophy. In his opinion, technique is not man’s production of various tools and equipment based on the data obtained through the sciences, on the contrary, it is the unveiling of technical Being, revealing the existing. Unlike the ancient technique, the modern one does not reveal the secret of Being; rather it either covers Being or veils the area between people and Being. Heidegger defines revealing the secret as truth. His definition of technique has six characters: substitution, residence, arrangement, storage, framing and turning. In Heidegger, the revealing style of Being is framing. At the same time, framing has a structure and discourse that attack and challenge Being via human beings. The only way to eliminate the adverse condition caused by framing is the return that takes place all of a sudden thanks to merely reasoning. This is because Being and people belong to one another. Therefore, according to Heidegger, technique is a way of Being to reveal itself, and the technical ontology is a special philosophy through which the essence of Being is revealed based on the concept of technique.

Keywords: Heidegger, being, technique, ancient technique, modern technique, characteristics of technique, technical ontology.

1. Giriş ya da Varlığa Giden Yol Olarak Teknik

Aristoteles'ten 19. yüzyılın son çeyreğine kadar “Teknoloji nedir?” sorusu, Heidegger'in ifadesiyle bir benzetme yapacak olursak “Varlık nedir?” sorusu gibi, adeta unutulmuştur. Bu dönemde teknik, felsefi bir araştırmadan daha çok insanın maddi çevresini denetlemek ve geliştirmek amacıyla geliştirdiği araç-gereçlerin, aygıtların ve makinelerin üretim süreci veya insanın sırf bir yapıp etmesi olarak ele alınmıştır. Ernst Kapp'ın 1877'de *Bir Teknoloji Felsefesinin Unsurları* adlı yapıtını yayımlanmasıyla teknoloji problemi yaklaşık 22 asır sonra tekrar gündeme geldi. Bu yapıtta Kapp, insanı teknolojik bir unsur, teknolojiyi de tüm kültürün temeli olarak gösterdi. Bunun üzerine teknoloji problemi özellikle Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra her zamankinden daha çok önem ve aciliyet kazandı (Ruin, 2017, 55). Bu süreci bizzat yaşayan ve yakından takip eden Heidegger, adeta Varlık gibi unutulmuş olan teknoloji probleminin gündeme gelmesini ve onların fenomenolojik ontoloji ya da kendi deyimiyle fundamental ontoloji ekseninde sorgulanmasının kaçınılmaz olduğunu gördü. Çünkü savaş sadece daha önce görülmemiş boyutlarda insani, kültürel, fiziksel ve ekonomik bir yıkıma neden olmadı, aynı zamanda teknolojinin ne kadar hadsizleştiğini ve duyarsızlaştığını da gösterdi. Savaştan sonra tüm dünyayı yeniden imar ve inşa etmek için her geçen gün kontrolsüz bir sanayileşme başta Avrupa olmak üzere tüm dünyayı esareti altına aldı. Bu da tekniğin ve teknolojinin anlamının sorgulanmasını kaçınılmaz kıldı.

Heidegger, 1950'lerden itibaren modern teknik ile çerçevelenmiş bir dünyanın metafiziğini reddetti. Klasik tekniğin olduğu bir dünyayı modern tekniğin olduğu bir dünyaya, dolayısıyla kırsal yaşamı şehir yaşamına tercih etti. Şehir yaşamını varlık ve varoluş açısından yıkıcı buldu. Varoluşu kendi yasasına bırakmak ve toprağa kök salmak, yani Varlığın sesini duymak ve ona cevap vermek için küçük bir kayak kulübesinde uzun bir süre yaşamayı bir görev bildi (Heidegger, 2014: 421, 424). Varlığın çobanı olmayı efendisi olmaya yeğledi. Ama tekniğin olmadığı bir dünyanın mümkün olamayacağını da gördü. İnsan tekniği ne kadar eleştirirse eleştirsin en sonunda teknik dünyada yaşamaya mahkumdur. Çünkü verili dünya olarak bildiğimiz şey bize teknik aracılığıyla teslim edilmektedir. Varlık kendisini bize teknik aracılığıyla göstermektedir (Lingis, 2017: 117). Gerçi bu Heidegger'in fark ettiği yeni bir bilgi değildir. Aksine bu, Antik

Çağ'dan beri bilinen bir şeydir. O zaman problemin kaynağı nedir? Problemin kaynağı teknik dünya veya teknoloji değil, modern tekniktir. Teknik, insan varoluşunun özsel bir biçimi olmasına karşın, modern teknik bunu unutturmuştur. Zamanının en önemli probleminin modern tekniğe dayalı teknoloji olduğunu Heidegger, 1976'da ölmeden kısa bir süre önce, "Amerika'daki meslektaşlarına ve dostlarına son sözlerinde, eğer varlığın unutulmuşluğuna mukavemet edip mukabil harekette bulunacaksak, teknolojiyi sükûnetle düşünmenin en önemli vazife olduğunu" ilan etmeliyiz diyerek seslenir (Ruin, 2017: 57). Hayatının son 25-30 yılını tekniğe ilişkin soruşturmaya veren Heidegger'in derdi, tekniği değiştirmek, dönüştürmek veya onu tamamıyla ne kabul etmek ne de reddetmektir. Aksine insanın en derin özü itibarıyla mukadder kılındığı Varlığın gizinin açılmasını teknik aracılığıyla göstermektir. Ayrıca bununla insanın varoluşunun sorgulamasının yolunu açmak ve tekniğin öznenin önüne geçmesini engellemektir. Fakat bu kolay değildir, fenomenolojik bir tavır gerektirmektedir.

Modern tekniğin özü insanın varoluşunu büyük bir tehlikeye atmıştır. Artık, insanlık teknik bir tehdit altındadır ve her zamankinden daha çok mutsuzdur. Çünkü yaşamını kolaylaştırdığı sandığı işlevsel nesneler tarafından kuşatılmış tarihsellikten yoksun bir dünyada yaşamaktadır. Nesnelerle ontik, epistemik ve ahlâkî değil, hazza dayalı bir ilişki kurmaktadır. Bu da insanı bir yandan canlı tecrübeden, Varlığın doğasından koparmaktadır, öte yandan da nesnelere bağımlı hale getirmektedir. Bu süreçte nesnelerden ayrılma korkusu da insanı sürekli tedirginlik ve endişe içerisinde tutmaktadır. İnsan ve uygarlık, artık teknolojinin karşı konulmaz üstün gücünün insafına kalmış şaşkın ve savunmasız bir kurbandır (Lovitt, 2017: 167).

Heidegger'in teknik kavramını soruşturmasının üç nedeni vardır. Birincisi "Varlık nedir?" sorusunun cevabını açıklığa kavuşturmaktır, yani Varlığa giden bir yol inşa etmektir. Modern felsefe ve modern teknoloji Antik dönemde açılan yolun üstünü örtmüştür. Bu süreçte Varlığa giden yol, düşünme yoludur. Düşünme yollarının tümü en son da Varlıkta son bulur ve teknolojik çerçevelemenin içselliğinden teknolojinin özünün deneyimine doğru ilerler. Eğer teknolojik olanı kendi sınırları içerisinde fark etmemiz ve onunla özgür bir ilişki kurmamız gerekiyorsa teknoloji-

nin özünü tecrübe etmeliyiz (Heidegger, 1998a: 43-44). Bu açıdan teknolojiye ilişkin sorgulama aslında “Varlık nedir?” veya “Hakikat nedir?” sorularına verilen cevaptır. Heidegger, hakikate/Varlığa sebeplilik (illiyet) ve teknik sözcüğü üzerinden ilerler. Ona göre Varlık kendisini öncelikle teknik üzerinden gizini-açarak gösterir. Varlığın kendisini gizlemesi bir korkudan ya da kıskançlıktan dolayı değil, kendisinin bilinmesi ve tanınması arzusundan dolayıdır. Zaten Varlık kendisini saklarken de aynı zamanda gizini-açar, fark edilmesini ister. Her gizini-açma “bir saklanmadır. Ve her ifşa etme sırda dolu olarak gerçekleşir.” (Lovitt, 2017: 82, 98). Heidegger’de Varlık tam bir doluluk içindedir, O’nda aşırı bolluk veya sürekli taşma yoktur. İnsan, töz metafiziğinde de yapıldığı gibi, ne yaparsa yapsın tam doluluk ve parlaklık olan bir varlık alanına ulaşamaz. Bu durum karşısında bize düşen görev, Varlığın gizini açabilecek tekniğe yönelmektir. Bu sebeple Heidegger, kadim bir soru olan “Varlık nedir?” sorusunun cevabını töz metafiziğinden ya da Kartezyen ontolojiden hareketle değil, bilinen ve görülen bir nesneden hareketle soruşturmuştur. Zira Varlık kendini ilkin teknik olarak göstermektedir.

İkincisi modern teknolojinin insanı topraktan koparması, köksüzleştirilmesi, dönüştürmesi ve sömürmesidir. Modern teknoloji yalnızca dünyanın bütün kaynaklarını sömürüp dönüştürmedi, aynı zamanda dünyanın varlığını da dönüştürdü (Lingis, 2017: 113). Modern teknoloji tabiatı tahakkümü altına alarak sömürdü. Bu bir anlamda doğaya ve Varlığa meydan okumaktır. Zaten modern teknolojinin özü teknolojik bir şey ya da mitolojik bir soyutlama değil, bir makine teknolojisidir. Üstelik bu insanın kendi eliyle gerçekleşmektedir. Bu açıdan teknoloji, “uzuv-uzantısı”dır (Lovitt, 2017: 92. Ayrıca bk. Ruin, 2017: 66). Artık, insan elinin yerini teknoloji almıştır. İnsan eliyle yapamadığı işleri tasarlayıp ürettiği araç ve gereçler vasıtasıyla yapmaktadır. Bu durumdan duyduğu endişeyi Heidegger, *Der Spiegel Dergisi*’yle yaptığı ve ölümünden sonra yayınlanmasını istediği bir söyleşide şöyle ifade eder:

“Her şey işliyor. Acayip olan, tastamam bu; her şeyin işlemesi ve bu işleyişin, bizi, işleyişi daha da artırmaya iteklemesi ve teknolojinin insanları topraktan koparması ve köksüzleştirilmesi. Endişe duyup duymadığınızı bilmiyorum; ama ben, her halükârda, aydan dünyaya gelmiş resimleri gördüğümde endişeleniyorum. Atom bombasına ihtiyacımız yok. İnsanın

köksüzleşmesi zaten gerçekleşmiş. Bize kalan tek şey, katışıksız teknolojik ilişkiler. İnsanın yaşadığı yerde artık toprak yok.” (Heidegger: 2002b: 258).

Üçüncü ise Üçüncü Dünya Savaşı’nın çıkacağına dair korkudur. Avrupa’nın ve insanlığın geleceğini merak eden Heidegger’e göre Üçüncü Dünya Savaşı olağan anlamda olmasa bile modern teknolojiden dolayı çıkacaktır. Yani Üçüncü Dünya Savaşı, İkinci Dünya Savaşı’nda en kötü sonuçlarının gözlemlendiği yıkıcı, yakıcı ve zehirleyici silahlar aracılığıyla değil, teknolojik ürünler üzerinden yapılacaktır. Bu da teknolojiyi insanın hizmetkârı yerine efendisi haline dönüştürecektir (Pöggeler, 2002: 164-165; Ruin, 2017: 55). Heidegger, Üçüncü Dünya Savaşı’nın kimyasal, biyolojik ve nükleer silahlardan ziyade teknolojik ürünler üzerinden yapılacağını öngörerek tekniği soruşturmaya girişir ve “Niçin tekniği soruşturuyorsunuz” sorusuna cevap olarak, “biz tekniği, onun özüyle bağintımızı aydınlığa çıkarmak için soruşturuyoruz”, der (Heidegger, 1998a: 66). O zaman “tekniğe ilişkin soru, gizini-açmanın ve gizinden-çıkmanın, hakikatin mevcudiyete-çıkmasının ve gizinden-çıkmanın, hakikatin mevcudiyete-çıkmasının olageldiği takım-yıldızla ilişkin sorudur.” (Heidegger, 1998a: 79).

Heidegger’in teknik kavramını soruşturmaya girişmesinin bu üç nedeninde görüldüğü gibi onun ontolojisinde Varlık, kendisini teknik aracılığıyla görünüşe çıkarmaktadır. Bunu anlamak ise ancak töz metafiziğinden fundamental ontolojiye geçişle mümkün olur. Heidegger klasik anlamda bir ontolog değildir. O, Aristoteles’ten beri mantıksal düzlemde kalınarak ve kavramlara başvurularak yapılan “tözcü”, “kaderci”, “determinist” ve “mekanist” bir ontoloji kurmaz. Çünkü başta insan olmak üzere hiçbir varlık belirlenmiş değildir. O zaman varlık nedir? Ona göre varlık ne mutlak, sonsuz ve birdir ne de verilmiş veya belirlenmiş bir şeydir. Varlık, asla ve asla neden-sonuç ilişkisi içinde varlığa gelmez. “Varlık, kendi özünün gizliliğinden çıkıp sarsılmaz bir biçimde kendi zaman aralığına doğru olup biter. ... Varlık, hep bir varolanın varlığıdır.” (Heidegger, 1998b: 54. Ayrıca bk. 2008: 9). Varlık, varolanların Varlığıdır, olagelme ve süregelmenin tarzıdır. Ayrıca Varlık, insan gibi sonludur ve çokluğu temsil eder. O, her şeyde hüküm sürer, varolan her şeyde, onların tikelliği içerisinde ama aşkın olarak bulunur. Varlık hem içkindir hem de aşkındır.

Varlık, dünyada kendisi-için ve kendisinde olageldiği üzere açığa çıkar, gizini-açar. Bu ise bir anlık değil, sürekli. Varlık daima olagelme, kendisini yeniden açma edimindedir. Heidegger, varolan denildiği zaman tinsel veya belli özelliklere sahip bir şey değil, fizik dünyada her an algıladığımız insan, kuş, kedi, köpek, ağaç, masa, sandalye, ev, otomobil, yıldız, güneş gibi nesneleri kast eder. O, Varlığı ne yaşamdan, canlı tecrübeden ayrı düşünür ne de nesneleri/Varlığı Nicolai Hartmann'da olduğu gibi kategorik bir sınıflandırmaya tabi tutar. Heidegger, Varlığa töz metafiziği veya yeni ontolojiyle de ulaşmaz. Çünkü, “metafizik, Varolanı Varolan olarak sorguladığı için Varolanda takılıp kalır ve Varlık olarak Varlığa yönelmez. ... [Ayrıca] Metafizik, Varolanı hep Varolan olarak tasarımıladığı için Varlığın kendisi üzerinde düşünemez” (Heidegger, 1994: 8). Bu doğrultuda Heidegger, *Tekniğe İlişkin Soruşturma* adlı metinde, teknik ile Varlık, dolaşısıyla Varlık ile hakikat arasındaki ilişkiyi “yaşam”dan hareketle ortaya koyar. Heidegger, başta bu yazısı olmak üzere birçok yazısında modern insanın teknolojinin egemenliği altında sahici olmayan, hayatın ve Varlığın doğasına aykırı bir hayat sürdüğünü söyler. İnsan eskisinden daha çok becerikli ve teknisyen olmasına, daima yeni aletler tasarlayıp üretmesine rağmen, gerçekte Varlık ile yüzleşmemiştir. Çünkü ürettiği aletlerle kendisi ve Varlık arasına aşılmaz duvarlar örmüştür. İnsan aletlerle her şeye, Varlığa biçim ve düzen vererek, bir yandan doğayı ve Varlığı denetim altına almaktadır, diğer yandan da Varlığı kendi bilinç yapısına göre biçimlendirmektedir. Bu faaliyetleriyle modern insan kendini özgürleştirememekte, aksine her geçen gün daha çok teknolojiye bağımlı hale gelmektedir. İnsan her geçen gün “her yerde özgürlükten yoksun ve tekniğe bağlanmış halde” yaşamaktadır. “Herkes tekniğe teslim olmuş, tekniğin özü karşısında büsbütün körleşmiş durumdadır” (Heidegger, 1998a: 44).

2. Heidegger'de Ontolojik Bir Açılım ya da Görünüşe Çıkan Şey Olarak Teknik

Heidegger'in ontolojisi Batı metafiziğiyle bir hesaplaşma içerisinde ortaya çıkıp gelişmiştir. O, teknik kavramı üzerine düşüncelerini de büyük ölçüde bu hesaplaşma içerisinde ortaya koymuştur. Heidegger teknik üzerine sorgulamayı Antik Yunan felsefesinin kavramları üzerinden yapar. Çünkü Yunanlılar, modern felsefesinin özneyi merkeze koyan tavrına tamamen yabancıdırlar. Saf bilme kaygısıyla nesneye, doğaya ve yaşama

yönelmişlerdir. Yunanlılarda varolan her şey, “mevcut-olan”dır. Mevcut-olan, “mevcut-olmayan”dan çıkmıştır ve bu bir meydana getirmedir. Her meydana getirme ise teknikte olduğu gibi, “bir var-olanın mevcut olmayıştan mevcudiyete bir adım atması; yani açığa çıkması, gizinden sıyrılması” ile Varlığın doğruluğunun ortaya çıkmasıdır (Aktok, 2021a: 224). Mevcut-olmayandan mevcut-olana çıkma ise *poiesis*’tir. Heidegger, Platon’dan hareketle mevcut-olan şeyi görünüşe çıkaran duruma *poiesis* der. Platon’da da *poiesis*, mevcut olmayan şeyden mevcut-olmaya geçen ve giden her şeydir, ontik-epistemik olarak öne-çıkmadır. Ayrıca *poiesis*, çok kapsamlı bir eylem olup, “yokluk’tan varlık’a geçiş”i ifade eder (Platon, 2000: 205 b-c. Krş. Heidegger, 1998a: 50). Bu anlamda *Poiesis*, yaratmadır, örneğin her sanatın yaptığı bir *poiesis*’tir. *Poiesis* aracılığıyla varlık kendini sanatta ve doğada açığa çıkarır. Heidegger’e göre doğada başta kendisi olmak üzere her şey, tüm erimi içerisinde açığa çıkma çabası ve gayreti içerisinde. Açığa-çıkma/çıkarma, yalnızca el becerisine dayalı bir imalat ya da sanatsal-şiişel olarak görünüşe ve tasvire çıkarma değil, aynı zamanda Varlığın görünüş alanına çıkmasıdır. Bu açıdan *poiesis*, *physis*’ten farklı değildir. *Physis* de en yüksek anlamda *poiesis*’tir, “Çünkü *physis* sayesinde mevcut-olan şeyde açığa-çıkma için bir patlayıp açılma vardır; örneğin bir çiçeğin kendi içinde (*on he auto*) patlayıp çiçeklenmesi gibi. Buna karşılık zanaat-kâr veya sanatçı tarafından açığa-çıkartılmış olan şey, örneğin gümüş kâse, açığa-çıkarmaya ait patlayıp açılmayı, kendi içinde değil, fakat bir başka şey içinde (*en alloi*), yeni zanaatkâr sanatçıda bulur.” (Heidegger, 1998a: 51).

Bu her şeyden önce *physis*’te, yani şeyin kendi içerisinde patlayıp çıkar. İşte teknik, bu öne çıkmanın bir formudur. Buna göre *poiesis*, *physis* ve *teknik* olarak iki biçimde ortaya çıkıyor. *Physis* doğa, teknik ise yapıp-etmedir (Aktok, 2021b: 1028).

“Teknik nedir?” sorusunun cevabını çağından hareketle değil, Antik Yunan felsefesinden hareketle tartışan Heidegger’e göre teknik, en basit tanımla Varlığın “gizini-açma”sıdır. Gizini-açma, açığa-çıkma, mevcut olmayıştan mevcudiyete getirme, karanlıktan aydınlığa çıkarma veya bir şeyin gizinden sıyrılmasıdır. Heidegger, “gizini-açma” ifadesini Herakleitos’tan esinlenerek kullanır. O, Herakleitos’un “doğa saklanmayı sever” ya da başka bir deyişle “*physis* kendisini gizlemeyi sever” ifadesine birçok

kez atıf yapar (Heidegger, 2006: 83. Fragman. Ayrıca bk. Herakleitos, 2005: 123). Heidegger, “gizini-açma” deyiimiyle dünyanın/Varlığın kendisini gizlemesini değil, bir çiçeğin tomurcuğunu açması gibi, dünya olma-ğın içerdği mevcudiyete-çıkmanın kendini-gizlemesini kasteder. Zaten Herakleitos’ta da varlık/dünya/doğa, spontane mevcudiyete-çıkma anlamında değil, şeylerin dünyada görünüşe çıkması anlamına gelir. Bu sebeple teknik, “her şeyden önce kendisini gizleyen entitelerin varolmaları, yani gizlenmeleri ve görünüşe çıkmaları olayıdır.” (Zimmerman, 2011: 393-394). Bu noktada Heidegger, Parmenides’in “düşünme/kavrama ile varlık/oluş arasında karşılıklı bir ilişki vardır” ifadesine de dikkat çeker. Heidegger, bunun için *noein* kavramını, “kavrama, yakalama, işitme, dinleme” anlam-larında değil, özellikle “düşünme” anlamında yorumlar. Kavra-mak/yakalamak, kendi kendini sunarak görünüşe çıkan şeyi kendi haline bırakmaktır. Buna göre *noein*, *physis*’i kavrar. Mevcudiyete çıkma yani gizini-açma ile insanî varoluş arasında karşılıklı ilişki vardır. Mevcudiyet, insanî varoluşu kendi vuku bulunuşunun talepkârı olarak talep eder. Kav-rama/düşünme insan sahip olan vuku bulmadır. Bu yüzden hakikat eşyada apaçık ortadadır. Eğer hakikatte bir gizlenmişlik olduğu söyleniyorsa, bu moderniteden dolayısıyla araşsal akıldan kaynaklanmaktadır. Akılda bir sınırlılık yoktur, ama araşsal akıl daima modernitenin verilerinden bes-lenmesinden dolayı hakikati dolayısıyla da Varlığı sınırlayarak anlaşılmaz kılmakta ve gizini-açmasını engellemektedir.

Teknik sözcüğünün Varlığın “gizini-açma”sı anlamına geldiği onu çö-zümlediğimizde de görülmektedir. Teknik, Grekçe kökenli bir sözcüktür. Grekçede teknik, birincisi el becerisine dayalı etkinlikler ve hüneler (zanaat); ikincisi ise zihin sanatları ve güzel sanatlar (sanat) olmak üzere iki anlamda kullanılmıştır. Terim olarak ise teknik, “varolanları açığa çı-karma tarzı”dır (Heidegger, 1998a: 53; 2002a: 68). Örneğin Aristoteles, teknik kavramını *Nikomakhos’a Etik*’te yaratmayla ilgili akli bir nitelik anlamında kullanmıştır. Çünkü sanat eylemle değil, yaratmayla ilgilidir. Ayrıca Aristoteles aynı yapıtta ruhun hakikate ulaştığı beş yoldan birinin teknik olduğunu belirtir. Bu beş yol; teknik (tekhne), ilmi bilgi (episteme), basiret (phronesis), bilgelik (sophia) ve akıldır (nous) (Aristoteles, 1997: 1140a 5-15, 1139b 15). Antik Çağ’da Yunanlılar yalnızca imalât ürünlerine değil, aynı zamanda hem Varlığın gizini-açmasına hem de güzel sanatların

poiesis'ine teknik adını vermişlerdir. Bundan dolayı "imal-edilmiş-olan" tekniğin gerçek anlamı öne-çıkarma, açığa-çıkarmadır. Bu ise hem *poiesis* hem de *physis*'tir. Bu durumda teknik *poetik* bir şeydir. Heidegger'de teknik, yalnızca *poiesis* ve *physis* içerikli el becerisi ve sanatlar değil, ayrıca bir işi yapmaktan anlıyor olmak, yani usta olma anlamında bilme anlamına da gelir. Buna göre teknik, Varlığın "açık olmayan durumundan açık olan duruma, mevcut olmayan durumdan mevcut olana, gizemli olandan açık olana yükselme tarzıdır." (Çüçen, 2000: 137). Böylece teknik kavramı Thales'ten Platon'a kadar episteme ile aynı anlama gelecek şekilde kullanılmıştır.

Teknik gizi-açığa çıkarıcı bir bilme etkinliğidir ve kökensel olarak Varlığa bağlıdır. Teknik ile episteme, Bilme'nin farklı iki adıdır. Her ikisi de bir şeyi kendisiyle birlikte aynı şeyde ikamet etme, onunla birlikte usta olma anlamında bilme anlamına gelir. Bu nedenle teknik ile episteme teori karşısında pratik olanı önceler. "Onlar bir şeyde bütünüyle yurdunda olmak, bir şeyi anlamak ve bir şeyde yeterli olmak anlamlarına gelirler. Böyle bir Bilme, açılma sağlar. Açılma olarak Bilme, gizini-açmadır" (Heidegger, 1998a: 53, 79-80). Teknik, imal etmek değil, bir gizini-açma tarzı olarak Varlığın kendisini göstermesine aittir. Yani teknik, bir kadının çocuk "doğurma"daki, "onları dünyaya getirmedeki" gibi üretmeyi ve doğurmayı içeren anlamda bir sözcüktür. Heidegger'e göre ev ya da gemi inşa eden, sadaka toplama kâsesi yapan herkes, vesile-olmanın dört tarzının perspektiflerine göre ortaya çıkması gereken şeyin gizini-açar. Bu, geminin ya da evin görünüşünü ve içeriğini tamamlayan şey olarak tasarlanan bitmiş bakışla önceden birleştirir ve bu bir araya getirmeden hareketle inşa tarzını belirler. Bu nedenle teknikte belirleyici olan şey hiçbir şekilde yapılaşta ve manipülasyonda ya da araç olarak kullanımında ikamet etmez, aksine daha önce bahsedilen gizini-açmada ikamet eder. O zaman teknik, imal edici bir şey olarak açığa-çıkaran bir şey değil, gizini-açma olarak bir meydana getirmedir, bir öne çıkarmadır, yani bir doğurmadır (Heidegger, 1998a: 53-54). Bundan dolayı Heidegger'de teknik, çocuğun annesinden kopmaması gibi, Varlıktan kopmayı ifade etmez. Ama Aristoteles'le birlikte durum değişmiştir. O, episteme ile teknik arasında onların neyin gizini-açtıkları ve nasıl açtıkları bakımından bir ayrım yapar. Bu ayrım modern felsefenin etkisiyle episteme ile tekniği birbirinden ayırır-

rıp koparmıştır. Bir ev, bir gemi inşa eden veya bir sadaka toplama kâsesi yapan bir kişi, “vesile-olmanın dört tarzının perspektiflerine göre öne-çıkarılmış-durumda-olan-şeyin (*das Her-vor-zu-bringende*) gizini açar. Bu gizini-açma, geminin veya evin görünümünü ve maddesini, [tamama ermiş olarak bakış altına getirilen bitmiş şey], önceden bir araya toplar ve bu biraraya toplamadan hareketle o şeyin kuruluşunun tarzını belirler. Bu yüzden tekhne’de belirleyici olan şey, yapmada, elle işlemede veya araç kullanmada değil, ama daha çok yukarıda anılan gizini-açmada yatar. Tekhne, imal etme olarak değil, gizini-açma olarak bir öne-çıkmadır.” (Heidegger, 1998a: 53-54. Krş. Aristoteles, 1997: 1139a-1139b).

Böylece Antik Yunanlılar teknik anlayışlarında Varlığın ve doğanın ne üstünü örterlerdi ne de onları özneye indirgerlerdi. Aksine Varlığı açıkça bilinir kılarlardı, açığa çıkması için gereken ne ise onu büyük bir hayret ve hayranlıkla yaparlardı. Çünkü onlar için felsefe merak ve hayretten doğmuştu. Bu bir anlamda Varlığa giden yoldu. Bunun sonucu olarak hem bilim ve felsefelerinde hem de icat etmiş oldukları ürünlerde gerçeği kurgulamazlardı, aksine onun ne olduğunu keşfetmeye çalışırlardı. Antik Yunanlılar için teknik bir araç değil, amaçtır; insanî bir etkinliktir. Bundan ötürü teknik, gizini-açmanın bir tarzıdır ya da bir sırrı ifşa etmedir. Başka bir deyişle teknik, gizini-açmanın (Entbergen) ve gizlilikten-çıkmış-olmanın (Unver-borgenheit) vuku bulduğu, yani *aletheia*’nın, Hakikat’in olup bittiği alanda vücut bulup sürdüğü şeydir. Gizini-açma ise mevcudiyet kazanmaktır. Yalnız, Heidegger’de “bir şeyi gizini-açmaya bırakma” olarak tanımlanan üretim (yapma) ile çiçeğin açmasındaki gibi bir şeyin doğuşu olarak üretim arasında fark vardır. Biri otantik açığa-çıkarma, diğeri ise teknik olarak gizini-açmadır (Zimmerman, 2011: 385). Modern teknik antik tekniğin aksine otantik değil, yapaydır. Otantik üretim, teknik bir malzemeyi özel bir forma sokmak için “güç” kullanan bir “fail”in işi değildir. Tam tersine otantik üretim entitelerin kendilerini, kendilerine göre açığa-çıkarmalarıdır. Bu Dasein’in varlığının varoluşundan ve O’nun endişe ve kaygı durumlarından bağımsız değildir, onlarla uyumlu olmaktır. O zaman otantik olarak varolmak, kendisinin, başkalarının ve şeylerin endişesini taşımaktadır. Bu durumda modern tekniğin yıkıcı boyutunu ortadan kaldıracak olan Dasein’dir. Bu kapasiteden yoksun kalma, yani “bu kapasiteye yabancılaşma, “gayri-insanîleşmenin” en kötü türüdür

ve insanlar ve insan-olmayan varlıklar aleyhine çok dehşet verici suçlara yol açar.” (Zimmerman, 2011: 395-396). Böylece Heidegger’de otantik üretim ya da teknik, mevcudiyete çıkmayı ürün vermeyi mümkün kılan açığa-çıkarıcı vesile oluş olarak özetlenebilir. Tekniğin bu iki boyutu (zanaat ve sanat) yani mevcudiyet kazanma ve ürün verme *poiesis*’in sanat ve üretim olarak çifte doğasına karşılık gelir. Fakat *poiesis* yalnızca sanat eseri ve üretimle değil, aynı zamanda *physis*’le de ilgilidir. O hâlde teknik, önümüzde bulunan veya dünyaya verili olan birdenbire ortaya çıkıp kimi zaman böyle kimi zaman şöyle görülebilen şeyin sırrını açığa-çıkarır. Ama teknik yoktan yaratmadan (ibda) veya bir vasıta ihtimali olmazdan evvel bir sırrın açığa vurulmasından farklıdır. O zaman tekniğin bir sonucu olan teknoloji, “*aletheia’nın*, hakikatin vuku bulduğu alanda vücuda-huzura gelmedir.” (Lovitt, 2017: 87).

Tekniği bir araç olarak tasarladığımız zaman, sürekli bir şeyler üzerinde hâkim olmaya çalışırız. Bu tavırla da “tekniğin özünün hızla dışına düşeriz.” (Heidegger, 1998a: 44, 78). Oysa Antik Yunanlılar teknik ile hakikat arasında doğrudan bir ilişki kurmuşlardı. Bu yanlış bir tavır değil; çünkü teknik ile hakikat, dolayısıyla Doğru-olan (*Richtiges*) ile Hakikat-olan (*Wahre*) arasında doğrudan bir ilişki vardır. Heidegger, hakikat-olanı Doğru-olan aracılığıyla arar. Otantik antik teknik doğru-olan olmasına karşın, modern teknik doğru-olan değildir. Heidegger’de doğruluk (*Richtigkeit*), özne ile nesnenin tam uyuşmasıdır. Bu açıdan Heidegger’de teknik, özsel olarak bilmenin alanında olup ontolojik doğruluğa giden yolun başlangıcıdır. Ontolojik doğruluk, varolan ile bağlantının kurulduğu akli zemin olup, “ancak/ve yalnızca olmaklığın örtüsünün kaldırılması varolanın açığa çıkarılmasını olanaklı kılar.” (Heidegger, 2019: 13). Böylece ontolojik doğruluk, teknik vasıtasıyla daha kökten bir doğruluk zemininde varolarak aşkın doğruluğu devre dışı bırakır. Hakikat ise hem “bir şeyin kendi özü içerisinde örtüsünü açarak vukua gelmesi [hem de] insanın bunun farkında olması”dır (Heidegger, 1998a: 46, 5 Nolu Dipnot). Bu bağlamda Heidegger’de hakikat, “öz”ün bir bilgisi değil, bir şeyin vukua gelmesi, bir şeyin gizinden çıkarak olagelmesi ve insanın bunun farkına varmasıdır. Teknik, Varlığın gizini-açma iken, hakikat gizinden-çıkmadır. Hakikat, dolayimsız olarak görülebilen bir şeydir. Gizinden-çıkma ise eşzamanlı olarak gizlenmedir. Ama gizinden-çıkma, hiçbir zaman dola-

yımsız olarak bilinecek kadar çıplak bir şekilde mevcut değildir. Buna rağmen Varlığın yönü her zaman insana doğrudur. Kendi gizini açarak insana doğru gelmektedir. Modern dönemde de bu durum değişmemiştir. Varlığın yönü yine insana doğrudur. Ama modern dönemde Varlık, modern insanın törpüleyici ve indirgeyici zihniyetinden dolayı, yani Descartes’ın düalist ontolojisi ve Aydınlanma felsefesinin indirgeyici ve törpüleyici tavrından dolayı, insanın üzerine üstü örtülü bir şekilde gelmektedir (Özlem, 1998: 28). Böylece modern insan, doğada her an görünüşe çıkan Varlıktan uzaklaştı, *Cogito*’dan aldığı güçle gerçekliği kendi içinde bulacağına inandı.

Descartes’la başlayan özne merkeziliği modern bilimi ve teknolojiyi de yönlendirdi. Bilim İlkçağ felsefesindeki var oluş serüveninin aksine “Varlık”ı/doğayı anlamayı ve anlamlandırmayı bırakarak, kendisini olguları sınıflandırmak gibi bir saplantıya, kısır bir pozitivizme indirgedi (Heidegger, 1998c: 45, 47). Modern bilim “Varlık” ile ilgilenmedi. O, şeylerle yalnızca onlara hâkim olmak, onları işletip teknikleştirmek ve onları tüketmek için ilgilendi. Modern bilimle nesne ortadan kalktı. Bu da özne ile nesne arasındaki bağıntı sorununu gündeme getirdi. Bu bağıntının el altında tutulması, yani nesne üzerinde her zaman kontrolün sağlanması için, modern insan Varlığa yabancılaştırıldı. Modern insan, “üretici” ve “tüketici” dışında başka bir şey görülmediğinden kendi icat ettiği tekniğe kurban edildi. Böylece modern teknik, mevcut-olanı denetlemeye çalıştı. Heidegger’e göre modern tekniğin gerçek kökeni, bu denetleme girişimindeki felsefede yatmaktadır. Oysa Antik Yunan’da teknik, “ifşa edilen şeyi, varolan şeyi, becerikli bir bilmeydi, mevcut-olmaya doğru bir öneri çıkma tarzıydı, bir gizini-açma tarzıydı.” (Özlem, 1998: 17). Bu durumda Heidegger’de teknik, Varlığı apaçık kılan bir düşünme biçimidir. Yalnız modern teknikte açığa-çıkarma, meydan okuma şeklindedir. Modern teknikte açığa-çıkarma hemen değil, belli bir sürecin sonucunda gerçekleşir. Bunu Heidegger, elektriğin termik santralde nasıl üretildiğiyle açıklar. Termik santralde enerji kömürden çekilip çıkarılarak elektrik enerjisine dönüştürülür. Önce doğada, toprağın altında depolanan kömür çıkartılır. Sonra kömür termik santralde büyük fırınlarda yakılarak buhar gücüyle dev tribünler çalıştırılır. Daha sonra tribünler aracılığıyla ısı enerjisinden elektrik enerjisine dönüştürülen enerji depolanır. En sonunda da depola-

nan enerji sırayla dağıtılır. Dağıtılan enerji de farklı araçlarla örneğin bir makine ile yeniden devreye sokulur (Heidegger, 1998b: 57-58).

Heidegger'e göre teknik, gerçekte ne yıkıcıdır ne de bir enstrümandır. Aksine teknik, insanî bir etkinlik olarak dünyanın tezahür etme ve gözler önüne serilme yoludur. Buna rağmen modernitede teknik, Varlığı perdeleyen ve araçsallaştıran bir özneye dönüştürülmüştür. Oysa teknik insan icadı değildir, tersine o bir varolmaya bırakılmışlıktır ve Varlığın öne çıkarılmasıdır. Teknik sadece insanın yapıp etmesi için bir vasıta. Ama modern insan doğaya ve nesnelere hâkim olmak için onu araçsallaştırmıştır. Bu da hakikatin/Varlığın üzerini örtterek insanın teknik ile doğru bir ilişki kurmasını engellemiştir. Teknik gerçekte hakikatin gizini-açan doğru bir etkinliktir. O zaman problem nereden kaynaklanmaktadır? Heidegger'e göre problem teknikten değil, modern tekniğin özünden kaynaklanmaktadır. Tehlikeli olan teknik değil, modern tekniğin özüdür. Gerçekte tekniğin özü kötü ve tehlikeli değildir. Tekniğin uğursuz ruhu, kötü cinleri yoktur. Onun yalnızca özünün gizi vardır. İnsana yönelik tehdit tekniğin potansiyel olarak öldürücü makinelerinden ve aygıtlarından değil, çerçevelemenin hükümdarlığından, yani modern tekniğin meydana okumasından gelmektedir (Heidegger, 1998a: 72).

Modern teknik Varlığa dikkat etmez ve onu önemsemez, O'na karşı hayret ve merak da duymaz. Aksine hoyratça Varlığın üzerine gider, O'nu düzenler ve denetler. Ancak bu noktada Heidegger doğrudan "Tekniğin özü nedir?" diye sormaz. Çünkü tekniğin özü, teknik bir şey değil, ontiktir. Onda "tekniğin özü" ifadesindeki "öz" kavramı ile "Varlık" kavramı eş-gönderimseldir. Bundan ötürü böyle bir soru boş ve lüzumsuzdur. Tekniğin ne olduğunu anlamak için töz metafiziğine ihtiyaç yoktur. "Çünkü biz bir şeyin özünün bizatihi bir şeyin 'ne'si olduğunu bilecek tarzda eğitiliriz" (Lovitt, 2017: 78). Buna göre "tekniğin özü, teknolojik bir şey değildir" ifadesi yükseklik yüksek değildir, ağaç olmaklık bizatihi ağaç değildir şeklinde bir şeydir. Teknolojik entitelerin "varlığa gelme" ya da "bizim için olma/vuku bulma" tarzına işaret eder. O hâlde tekniğin özü "çağdaş metafiziğin özüyle özdeştir. [Yani çağının] *ontolojik kendi kendisini-kavrayışından başka bir şey*" değildir (Thomson, 2012: 89, 115). Buradan hareketle Heidegger, tekniği, antik teknik ve modern teknik olmak üzere iki kısma ayırmıştır. Her ikisinde de gizi-açma (sırrı ifşa etme) edimi ol-

masına rağmen, bunlar gizi-açmaları bakımından birbirlerinden ayırdılar. Antik teknikte Varlığa bir müdahale yoktur ve O'nun önüne kendi gizini-açması için engeller koymaz. Oysa modern teknik, araçsal aklın bir ürünü olarak antik tekniğin aksine amaçlara bağlı bir araçtır ve Varlığı manipüle eder. Modern teknikte de antik teknikte olduğu gibi bir açığa-çıkarma olmasına karşın, bu tümüyle farklı bir yapıya sahiptir, icat ettiği her araç ve gereçle Varlığın üstünü örter. Modern teknikte sürekli olarak bir kışkırtma ve meydan okuma ruhu ve başta kendisi olmak üzere her şeye hâkim olmak anlayışı vardır. Çünkü tekniğe ve şeylere hâkim olmak insana ve Varlığa, dolayısıyla doğaya ve hayata hâkim olmaktır. Modern dönemde tekniğe hâkim olma iradesi bu kadar çok elzem hale gelmesine karşın, teknik insana yabancılaşmaz, aksine “o kadar insanın denetiminden kaçıp kurtulma tehdidinde bulunur” (Heidegger, 1998a: 44-45). Çünkü teknik yalnızca bir araç değildir, Varlığın gizini-açma edimidir. Antik teknik, modern tekniğe rağmen onun gizlediğini daima açığa çıkarır. Aslında modern teknikte de bir gizini-açma var, ama aygıt ve aygıtın inşasındaki ilerlemeye bağımlı olduğundan Varlığın gizini-açamaz. O zaman eski teknik ile modern teknik arasındaki en önemli fark, varolanları, eski tekniğin meydana getirerek, modern tekniğin ise meydan okuyarak açığa çıkarmasıdır. Bu farkı su değirmeni ile elektronik değirmenle açıklayabiliriz. Su değirmeni bir antik teknik ürünü olup meydana getirendir. Buna karşılık elektronik değirmen ise bir modern teknik ürünü olup meydan okuyandır. O zaman modern teknikte Varlığın gizi değil, şekle dayalı yeni olan vardır. Yani Varlığın doğal seyri engellenerek yapay üretim vardır. Modern tekniğe bütünüyle hâkim olan gizini-açma, *poiesis* anlamında bir öne-çıkmaya doğru bir açılım değildir. Aksine “modern teknikte hâkim olan gizini-açma, doğaya, onun sökülüp alınabilecek ve depolanabilecek enerjiyi tedarik etmesi şeklinde makul olmayan bir talebi dayatan bir meydan okumadır (Herausfordern)” (Heidegger, 1998a: 54-55, 58). Bu, önce doğada gizlenmiş enerjiyi kilit altında olmaktan kurtarmakta, sonra kilit altında kurtulan şey dönüştürülmekte, daha sonra dönüştürülen şey depolanmakta, en sonunda da depolanan şey yeri geldiğinde dağıtılmakta ve dağıtılan şey de hep yeniden devreye sokulmaktadır. Bu süreçte, “Kilit altından kurtarma, dönüştürme, depolama, dağıtma ve devreye sokma, gizini-açmanın tarzlarıdır. Fakat gizini-açma, hiçbir zaman basit bir şekil-

de bir sona ulaşamaz. Gizini-açma, belirlenimsiz olana da akıp gitmez. Gizini-açma, kendisini, kendi çok çeşitli, iç içe geçmiş yollarının gizini, onların akışlarını düzenlemek suretiyle açar. Bu düzenlemenin kendisi, kendi payına her yerde güvence altına alınmıştır. Düzenleme ve güvence altına alma, meydan okuyucu gizini-açmanın temel karakteristikleri haline bile gelmişlerdir.” (Heidegger, 1998a: 58).

Böylece modern teknik, bir toprak parçasına, bir kömüre, bir madene, bir ağaca, doğaya, dolayısıyla Varlığa meydan okur. Oysa Varlık, kendisini evrenin dışında bir yerde ya da mutlak zihinde değil, yeryüzünde bir kömür ocağında, toprakta bir maden yatağında, köylünün ekip biçtiği tarlasında ya da kırdaki tomurcuğunu patlatmaya çalışan bir çiçekte gizini-açmaktadır. Ama modern teknik, ürettiği araçlarla yeryüzünde Varlığın bu gizini-açma eylemlerine, yani doğanın enerjisine karşı meydan okuyan saldırlarda bulunmaktadır. Bundan ötürü modern teknik, genelde düzen bozucu bir şeydir, onun özü Varlığın gizini-açmanın yolunu sınırlamaktır. Bu, aslında bir çerçeveleme olup modern bilimin de tavrıdır (Heidegger, 1998a: 66-67).

Modern tekniğin en önemli özelliklerinden biri her şeyi nesnelleştirme, yani el-altında-duran olarak düzenlemesidir. El-altında-olma dünya-içinde-olmaktır. Tüm nesneler el-altında-durdukları için dünyamıza dâhil olurlar. “El-altında olan, yani başka şeyler arasında bulunan şey, ‘dünya içindedir’ demektir.” (Heidegger, 2019: 21). Dünya-içinde-olmak ifadesinin iki anlamı vardır. İlki verili-olmadır, diğeri de nesnelerin teknik aracılığıyla sürekli olarak uçsuz bucaksız çoğaltılmasıdır. Modern teknik varolan her şeyin belli bir tarzda görünmesini ister. Bu amaçla her şeyi bir kader içinde ele alır. Nesneleri önünde hazır-varlık-olarak bilir ve onları kendi amacı doğrultusunda kullanır. Modern teknik nesneleri kendi özü tarafından bir düzene soktuğu, yani nesneleri daima el-altında-hazır bulundukları için bunlar insanla sürekli bir ilişki içindedir. Böylece modern teknik insanı özne haline getirmiştir. Artık modern felsefeye hâkim olan “özne metafiziği”dir. Aslında öznelleştirme eylemi yeni bir şey değildir. Özne fenomeni Antik Yunanlılarda da vardı. Ama onlarda özne, insanın kendisi değil, önde-duran-şey/hazır-bulunan-şey (Hypokeimenon), yani insanın karşısına çıkan bir gerçekliktir. Antik Yunanlılar, “bugün ‘nesne’ denilen şey ‘özne’ derlerdi. Çünkü kendileri, öne çıkan gerçekliğin bir

parçasıydılar. Modern dönemin başlangıcında Descartes'la birlikte, *hypokaímenon*'un, yani Greklerin 'özne'sinin anlamı kesin bir şekilde dönüştürüldü." (Özlem, 1998: 18). Descartes'ın düalist ontolojisi sonucu varlıkta kesin dönüştürme yaşandı, nesne ile özne yer değiştirdi. Hatırlanacağı gibi Descartes, dikkatini kendi ötesindeki bir gerçekliğe değil, bilince ve onun içerisinde mevcut-olan şeye yöneltmişti. Bunun sonucu olarak insan, kendinin-bilinci, yani özne haline geldi. Artık gerçeklik, önde-duran-şey değil, bu özneydi. Böylece Descartes'la birlikte insan, özne oldu ve o, kendi önündeki her şeyin şekillendiricisi ve garantörü haline geldi. Bunun sonucu olarak modern bilim de bir özne bilimi oldu. Hâlbuki, Antik Yunan'da bilim, Varlığın insana yönelmiş halidir. Antik Yunan'da insan, doğayı karşısına almamıştır. Doğanın içinde onunla birlikte hareket etmiştir. Oysa modern insanın tavrı bunun tam tersidir. O, doğayı ve nesneyi öznenin bir inşası olarak görmüştür. Modern insan, "şeyleri yakalar, nesneleştirir ve kendi karşısına koyup (*gegenstandlich machen*) onları kurar (*konstruieren*). Ve bunu da şeylerin tasarımını kendisine özel bir şekil vermekle yapar." (Özlem, 1998: 19). Modern insan, modern teknik aracılığıyla şeyleri daima denetim altında tutmaktadır, her şeyi öznelletirmektedir. Modern teknik bunu ise zamanına hâkim olan bilim, teknoloji ve kültür üzerinden yapmaktadır (Bahadır, 2019: 9). Modern teknikte de Varlığın ortaya çıkışı söz konusudur, ama bu üzerinde müdahale edilmiş, kurgulanmış bir şeydir. Varlık, artık kendisini modern teknik içerisinde görünüşe çıkarmaktadır. Bu da Varlığın saf haliyle ortaya çıkmasını, görünmesini engellenmektedir, gerçekliğe kendi zihninin yapısını empoze ederek her şeyi öznelletirmektedir. Gerçekliği kavramsallaştırıp sabitleştirmektedir.

Heidegger'de teknik, özü bakımından bilimden önce gelir ve Varlığın gizini açtığından dolayı daha temeldir. Teknikte "açığa-çıkma, gizli-olmaktan gizli-olmamaya doğru çıkıştır. Açığa-çıkma, yalnızca, gizli bir şey gizlilikten kurtulduğu ölçüde vuku bulur. Bu gizlilikten kurtulma, bizim gizini-açma [gizini-açığa-çıkartma] (*Entbergen, Entbergung*) diye adlandırdığımız şeyin içerisinde ikamet eder ve serbestçe salınır." (Heidegger, 1998a: 51-52). Heidegger, gizini-açmayı hakikat (*Wahrheit*) diye ifade eder. Her açığa-çıkma, gizini-açmadır. Açığa-çıkma ise vesile olmanın, yani nedenselliğin dört tarzını kendi içerisinde toplamaktır. Amaç ve araç, açığa-çıkmanın alanına aittirler. Araçsallık aslında tekniğin

temel karakteristiğidir. Üretime dayalı her imal etmenin imkânı, gizini-açmada saklıdır. Bu nedenle “teknik yalnızca bir araç değildir. Teknik, gizini-açmanın bir tarzıdır. Buna dikkat ettiğimiz takdirde, tekniğin özü hakkında tamamen başka bir alan bize kendini açar. Bu alan, gizini-açmanın, yani hakikat-olmanın (Wahrheit) alanıdır.” (Heidegger, 1998a: 52). O zaman Varlık, kendi gizini nasıl açınlar? Bu sorunun cevabını Heidegger, antik teknik ile modern tekniği karşılaştırarak verir. Ona göre antik teknik, her şeyin kendi olduğu şekliyle görünmesidir. Antik teknik, kendisini öncelikle dil ve doğa üzerinden açınlar. Heidegger, Varlık ile teknik arasındaki ilişkiyi, insan ile Varlık ya da söz ile şiir arasında olduğu gibi dil üzerinden kurar. Varlığın gizini dil aracılığıyla ortaya çıkması, onun adlandırılmasıyla başlar (Heidegger, 2002a: 37). Buna karşılık modern teknik, kendini kendisine özne rolünü biçerek, doğayı, yaşamı ve tarihi nesnelleştirmekle, her tür şeyi makine tekniği aracılığıyla hesaplamamakla, şeyleri kataloglamakla ve tanzim etmekle açınlar. Yalnız modern teknikteki açınlama, saf açınlama değildir. Modern teknik müdahale ederek, yani analiz ederek, hesaplayarak ve düzenleyerek açınlar. Hâlbuki teknik insanın yapıp etmesinin bir aracı değildir. Buna göre antik teknik kucaklayıcı, modern teknik ise meydan okuyucudur. Modern teknik, kendi söylemini dünyada hâkim kılmak için her şeyle mücadele eder, her şeye saldırır.

3. Heidegger’de Teknolojinin Karakterleri

Heidegger’de tekniğin; “yerine koyma”, “ikamet etme”, “düzenleme” (Einrichtung), “depolama” (Bestand), “çerçeveleme” (Ge-stell) ve “dönemeç” (kehre) olmak üzere altı karakteri vardır. Bu karakterlerden ilki olan yerine koyma, nesneyi yerli yerine koymak ve amacına uygun kullanmaktır. Yerine koyma, ayrıca Varlık ile hemhal olmak ve bahşetmektir. Varlıkta herhangi bir kesinti değil, bir süreklilik vardır. Bu da Varlığı ve O’nu temsil eden araçları yerli yerine koymaktan geçer. Zaten süregitme bir bahşetmedir. Ancak bahşedilmiş olan süregider. Başından beri köken itibarıyla asli manada süregiden bahşetmedir. Gizini-açmanın her kaderi hem nesneyi yerine koymadır hem de bir bahşetmedir. Zira, “bahşetme, ilk kez, gizini-açmış-olmanın vukua gelmesinin gerektirdiği gizini-açmadan pay almayı insana taşır. Böyle gerek duyulan ve kullanılan biri olarak insan, Hakikatin vukua gelmesine aidiyet kazanır (ona, ait olma

payı verilir). Şu veya bu şekilde gizini-açmaya yollayan bahşetme, böyle olmakla koruyucu güçtür. Çünkü koruyucu güç, insanı, kendi özünün en yüksek değerini görmesine ve bu en yüksek değere girmesine izin verir. Bu en yüksek değer, bu yeryüzünde her mevcudiyete-çıkmanın gizinden-çıkmasının ve bununla birlikte ta en baştan gizlenmesinin gözeticisi ol-mada yatar.” (Heidegger, 1998a: 77).

Bu ise tekniğin mevcudiyete çıkmasından başka bir şey değildir. Tekniğin mevcudiyete çıkması ise kendi içerisinde koruyucu gücün mümkün ortaya çıkışıdır. Yani Varlığın gizini-açmasıdır, hakikatin gizini keş-fetmektir. Bunlar da tekniğin özünün iki anlamına, yani Varlığın gizini-açmasına ve nesnelerin dünyada görünüşe çıkmasına işaret eder. Buna göre yerine koyma, nesneyi özüne ve amacına uygun kullanmaktır. Aksi halde hızla tekniğin özünün dışına çıkarız (Heidegger, 1998a: 78). İnsan teknolojinin özüne kulak vererek hareket etmelidir. İnsan teknolojiyi asla bir araç olarak düşünüp tasarlamamalı, özü itibariyle teknolojinin dışına düşmemelidir. Ayrıca onunla yarışır hale de gelmemelidir. Zira böyle bir tavır, insanın Varlık ile yüzleşmesini engeller. Modern teknolojiye Varlı-ğın unutulmasının nedeni, teknolojinin özünün dışına çıkılmasıdır. Mo-dern teknolojiye Varlık, bir türlü kendi gizini-açamamıştır, kendini göste-rememiştir. Modern teknolojinin sağladığı zorunlu ikamet, insanı Varlık-tan koparmıştır, yurtsuzlaştırmıştır. Yurtsuzluk, “Varlığın unutulmasının belirtisidir.” Yurtsuzluğun yaşanıldığı bir ortamda Varlığın hakikati düşü-nülmez ve unutulur (Heidegger, 2002a: 67; Esenyel, 2020: 143).

Tekniğin ikinci karakteri ikamet etme (oturma)’dır. İkamet etme, as-lında “irade”, “ortak yaşam”, “yerleşme”, “mevcudiyet” veya “hazır-bulunulmuşluk”tur (Heidegger, 1996: 68). Bunu insanın akli, düşünen, bilen (homo sapiens) ve alet yapan (homo faber) boyutları da destekler. Bu edimlerin her biri “oturmak” ediminin sonucudur. Heidegger buradan hareketle “düşünme” ve “inşa etme”nin “oturmak”la olan ontolojik birara-dalığına dikkat çekerek “düşünme”yi ve “inşa etme”yi yerleşmenin temel ögesi, “oturmak”ı ise insanın var olmasının ontolojik bir kanıtı olarak görmüştür. Bu bağlamda “varım”, “varsın” demek dünya üzerinde yerleş-i-me geçerek “var olmak”, yani “oturmak” demektir (Heidegger, 1996: 68). Bu da aslında teknolojik bir üretimde bulunmak demektir. Heidegger’e göre ontik bir gerçeklik olan insan başka bir yerde/dünyada değil, yine

insan gibi ontik bir gerçeklik olan bu dünyada bulunur. Onu başka mekânlarda ya da evrimselleşmiş mekânlarda değil, “şurada” aramalıdır. “Böylece Dasein, dünya-içinde-varolma olarak şurada var olmaktadır.” (Heidegger, 2008: 142). Heidegger’de dünya-içinde-varolma, bir bakıma “mekân-sunma”dır, yani insanın mekânla yüzleşmesidir. Ancak mekân özünde olmadığı gibi dünya da mekân içinde değildir. “Mekân daha ziyade dünya ‘içindedir’”. İnsanın temel doğası ve yapısı dünya-içinde-varolmak olduğundan onun özünde mekânsallık vardır. “Bu nedenle de mekân dünyayı onunla birlikte tesis etmektedir.” (Heidegger, 2008: 117, 119). Böylelikle insanın dünyada bulunuşu kendi şuradalığı olarak var olduğu bir varoluşsal temel türüdür. Bu bize insanın varoluşsal-ontolojik temellerinin hiçbir zaman karanlıkta, belirsizlikte kalmadığını göstermektedir (Heidegger, 2008: 147). Bu yüzden teknolojiyle mekân dolayısıyla Varlık/şehir arasında varoluşsal-ontolojik bir bağ vardır.

Tekniğin üçüncü karakteri düzenleme (Einrichtung)’dir. Düzenleme, nesneyi Varlığın çağrısına uygun olarak ortaya koymaktır. İnsan teknolojinin peşinden koşarken bir sırrını açığa vurma tarzı olarak düzenlemeye iştirak eder. Fakat insan Varlığı düzenlerken O’nun doğasına, yasasına ve ilkelerine müdahale etmemelidir. Modern teknik bu kuralı sürekli ihmal etmektedir. Modern teknik düzenleme edimini Varlığın gizini-açma şeklinde değil, Varlığın özüne müdahale yaparak gerçekleştirmektedir. Varolanları amacına uygun olarak sürekli düzenler. Nesneleri önünde hazır-varlık-olarak nesnelleştirir. Nesneleri kendi özü tarafından bir düzene sokar. Böylece modern teknik varolan her şeyi hem amacına uygun olarak belli bir tarzda ortaya çıkarır hem de nesneleri daima düzenleme aracıyla denetim altında tutar. Bu sebeple bir düzenleyici gizini-açma olarak modern teknik, salt insan yapımı değildir. Onu yapan modern insandır. O, başta kendi özü olmak üzere her şeyin özüne müdahale eder. Bu bir anlamda meydan okumaktır. Meydan okuma, “insanı, real-olanı el-altında-duran olarak düzenlemekte yoğunlaştırır.” (Heidegger, 1998a: 61). İnsan doğayı kendi tasarlamasının bir alanına düşürmeden düzenleme yapmalıdır. İnsan, dünya, varolan ve Varlık ile ilgili olan bu düzenlemeyi bir ahlâki şuurla (görev bilinci ve sorumluluk ruhuyla) gerçekleştirmelidir. Bunun böyle olmasını insandan isteyen Varlıktır. Çünkü insanın özü ile

Varlığın özü aynıdır, her ikisi de ahlâkidir. İnsan bu konuda adeta bir çoban şuuru ile hareket etmelidir (Heidegger, 1998b: 51-52).

Tekniğin dördüncü karakteri depolama (stoklama, rezerv, Bestand)'dır. Depolama, doğada herhangi bir şeyin bu veya şu yerde mevcut olmasıdır, nesnelerin kullanılabilir, işlenebilir stoklar olarak bulunmasıdır. Depolanmış şey, önceden tedarik edilecek olan şey değil, doğada varolanıdır. Nedenselliğin halkalarından biri olan maddi neden olarak şey, doğada Varlığın gizini-açığa çıkarmak için bir araç olarak mevcuttur. Varlık, bir ırmak, bir ısı, bir kömür, bir ağaç, bir maden olarak yeryüzünde depolanmıştır. Varlık, kendisini doğada açığa-çıkarmak için modern tekniğin yaptığı gibi etrafına sınırlar çizmemiştir. Aksine her şeyde her an gizini açmaktadır. Örneğin Varlık, kendi içerisindeki depolanmış haldeki güneş sıcaklığını serbest bırakma çağrısında bulunur ve güneş sıcaklığını serbest bırakır. Böylece güneş yeryüzünde ağaç, kömür gibi birçok şeyde depolanmış olur. "Kömürde depolanan güneş sıcaklığına, ısı için meydan okunur ve basıncıyla bir fabrikayı çalıştıran çarkları döndüren buharı serbest bırakması için bu ısı düzene sokulur." (Heidegger, 1998a: 57). Modern teknoloji bu düzeni kendi lehine bozarak doğayı sanayi için devasa bir akaryakıt deposuna, bir enerji kaynağına dönüştürür. Bu süreçte modern insan etkindir. O, dünyada her şeyi stok olarak tek boyutlu şekilde ifşa etmekte, depolamayı amacı dışında kullanmaktadır (Heidegger, 2017: 164). Bu aslında bir meydan okumadır. Bu yüzden modern teknik açısından depolama, nesneleri kullanılabilir, işlenebilir malzemeler olarak görmektir, varolanları bir mekâna hapsedmektir. Gerçekte depolama ise el-altında-duran olarak Varlığın fark edildiği bir ortamdır, yani Varlığı kendi ortamında görebilmektir. El-altında-duran şey ise öznenin bir karşıtı olarak bir nesne değildir. Aksine Varlığın kendisini bir hidroelektrik santrali, bir uçak, bir otomobil olarak açığa-çıkarmasıdır. Bir uçak pistte el-altında-duran olarak durmaktadır. Uçak kendisini ancak düzenlenebilir-olanın düzenlenmesinde bulur. Ama modern insan el-altında-duran olarak gizinin-açıldığı şeye meydan okumaktadır; kendi amaçları doğrultusunda yeniden düzenlemekte veya kökten yok edecek şekilde saldırmaktadır. Ormanların, ağaçların, bitkilerin, madenlerin, deniz ürünlerinin soyunu tüketmektedir. Çünkü modern teknik varolanları bir rezev olarak görmektedir. Bunun altında modern insanın her şeyden kâr elde etme dürtü-

sü vardır. O her şeyden yüksek kâr etme buyruğu altındadır. Bu amaçla modern insan, kitle iletişim araçları ve medyayı kullanarak varolan her şeyi yiyip yutacak bir kamuoyu oluşturmaktadır. Bu durum karşısında insan, salt el-altında-duran olmamak için antik tekniğin anlamına geri dönerek sadece bir özne olarak nesneyle bağ kurmalıdır. Ancak böyle bir tavır Varlığın gizini-açarak O'nu yapay depolanmış olmaktan kurtarır.

İnsan Varlık karşısında her zaman şaşkınlık halde değildir, aksine çoğu zaman gözlerini ve kulaklarını açar, derin düşünmeye dalar, yalvarır, şükran duyar ve O'nu bir santral, bir uçak, bir otomobil ya da bir ev olarak amacına uygun şekillendirmeye başlar. Sonunda insan kendini gizinden-çıkışmış-olana sokulmuş bulur, Varlığın davetine cevap vermiş olur. Artık, gizinden-çıkışmış-olanın gizinden-çıkışmış-olması, insanı kendisine tahsis edilen gizini-açma tarzlarına, ayrıca kendisine Varlık dünyasında bir varlık ve bir araştırma nesnesi olarak yaklaşması için bir çağrıdır (Heidegger, 1998a: 59-60). Depolanmanın tipik bir örneği enerji santralleridir. Hidroelektrik santralleri doğaya, Varlığa bir meydan okumadır. Bu meydan okuma doğada gizlenen enerjinin kilidinin açılması durumunda gerçekleşir. Kilidi açılan şey dönüştürülür, dönüştürülen şey depolanır. Depolanmış şey de ihtiyaç duyulduğunda dağıtılır ve dağıtılan şey yeniden kontrol altına alınır. Buna göre kilidini açma, dönüştürme, dağıtma ve istendiğinde kullanılacak şekilde kontrol altına alma Varlığın gizini-açmasının tarzlarından başka biridir. Fakat gizini-açma asla basitçe bir sona ulaşmaz. Modern teknoloji enerjiyi sudan, kömürden, uranyumdan elde eder. Sonra bu enerjiyi gelecekte kullanılmak üzere depolar ve istediği gibi dağıtır. Ama bunu yaparken Varlığa meydan okuyup onu dönüştürür. Oysa aynı işi yel değirmeni de yapmaktadır. O da rüzgârdan enerji üretmektedir, üstelik bunu ne yaşama ve Varlığa ne de çevreye müdahale ederek yapmaktadır. Yel değirmeni vasıtasıyla ortaya çıkan enerji depolanmış olsa bile, o hava akımlarına müdahale etmez. Yel değirmeni bir şekilde “rüzgârı rüzgâr olmaya” bırakır (Zimmerman, 2011: 374), Varlığın gizini-açmasına imkân verir.

Tekniğin beşinci karakteri çerçeveleme (çatı, Ge-stell)'dir. Çerçeveleme aynı zamanda modern tekniğin bir özelliğidir. Heidegger, çerçevelemeyi modern tekniğin arkasında ya da altında yatanları tanımlamak için kullanır. Heidegger'de Varlığın açığa-çıkma tarzı çerçevelemedir. O, bas-

kın ve yönlendirici bir karakterdir. Modern teknikte çerçeveleme kendini ya Varlığın doğasına doğrudan veya dolaylı olarak müdahale ederek ya da insan ile Varlık arasında bir perdeleme yaparak gösterir. Heidegger, insanın, kendi gizini-açanı el-altında-duran olarak düzenlemek için oraya toplayan meydan okuyucu talebine çerçeveleme der. Başka bir deyişle “çerçeveleme, modern tekniğin özünde hüküm süren ve bizzat teknik bir şey olmayan gizini-açmanın tarzı”dır (Heidegger, 1998a: 63). Buna göre çerçeveleme, düzenleme tarzı içinde gerçek olanın, gizini el-altında-duran olarak açmak için Varlığa saldıran, meydan okuyan saldırının bir araya toplayıcısıdır. Modern teknik, Varlığı olanaklı olmaktan bir an önce açığa çıkarmaya zorlar. Bu açıdan çerçeveleme, Varlığın üstünü açmanın bir tarzı olarak O'nun özgürlüğü ve kaderidir. Tekniğin özü çerçevelemez, çerçevelemenin özü ise tehlikedir. Fakat bu sel, deprem ve yanardağ patlaması gibi bilinen tehlikelerden ziyade Varlığın yok olmayla baş başa kaldığı bir tehlikelidir. Çünkü bu hem meydan okuma şeklinde gerçekleşmektedir hem de Varlığın unutulmasına neden olmaktadır (Heidegger, 1998b: 51, 54; Çüçen, 2000: 139). Ama çerçevelemenin neden olduğu tehlike sürekli değildir. Her yerde bir tehlike olduğu kadar her yerde kurtarıcı bir güç de vardır. Bu, düşünme ve *poiesis*'tir. Tehlike hem düşünme ile özgürlüğün neden olduğu kurtarıcı güçle hem de *poiesis* ile ortadan kalkacaktır. Düşünme gücü Varlığın gereği ve katalizörü olarak kendiliğinden gelişir (Heidegger, 1998a: 73). *Poiesis* ise kendisini apaçık şekilde şiirde gördüğümüz gibi şairin düşünceden de referans alarak varlığın gizini açığa çıkarmasıdır. Heidegger'in belki de 1930'lu yıllarda başlayıp ömür boyu süren ve ikinci dönem yazılarının hemen hepsinde gözlemlenen Hölderlin'in şiirlerine yönelmesinin sebebi budur. Heidegger tüm bu yazılarında Hölderlin'den yaptığı alıntılarla Varlığın aşırı unutuluşunu, düşünmenin başıboşluğunu, kurtuluşu ve erdemliliği sık sık gündeme getirmiştir. Buradan hareketle de ikinci bir düşünme şekli olan ve köklerini Yunan mitolojisine ve Herakleitos'a kadar uzattığı şiirsel düşünmeyi başlatır ve bunu modern dünyaya kurtarıcı bir güç olarak sunar (Heidegger, 1998b: 73; 2002a: 265).

Heidegger'e göre teknolojik çerçevelemenin iki yönü vardır. Teknolojik çerçevelemenin birinci yönü, teknolojik çerçeveleme ile gerçeğin nesnelleştirilmesi arasında bir ilişki kurmaktır. Bu kendisini özellikle 17.

yüzyılın ortalarından itibaren göstermiştir. Descartes’la birlikte teknoloji kendi bütünlüğü içinde varlığın içinde varolan bir şey gibi düşünülmüştür. Bunun sonucu olarak modernite dünyayı öznel hale getirmiştir. Modernite daha önce hiç görülmediği kadar öznelciliğe ve nesnellığe öncülük etmiştir. Modern insan araçsal akıldan aldığı güçle özneyi nesneye, nesneyi de özneye indirgemıştır, bir resim gibi dünyayı ve nesneyi düzenlemeye başlamıştır. Modern insan düzenlediği resmin içine girer, “kendisini sahneye, yani genel ve kamusal bir biçimde temsil edilenin alanına koyar.” (Rayner, 2014: 254. Krş. Heidegger, 2001: 77-78). Teknolojik çerçevelemenin ikinci yönü ise gerçeğin nesnelleştirilmesi ile güç dürtüsü arasındaki ilişkide dengenin güç lehine bozulmasıdır. Burada güç istenci bir ontolojik düzenleme ve seçim olarak devreye girer. Güç, koruma-artırmanın koşullarının güvence altına alınmasıyla ulaşılan bir şey değildir. Özünde güç, kendisini güç istenci olarak isteyen bir istenç türüdür. Güç, bir mahiyetin daha yüksek düzeydeki varoluşunun koşullarının çifte olumlamaıdır. Bu, yaşamın güçlendirilmesi ve korunmasının koşullarının olumlanması ve bu olumlamanın olumlanmasıdır. “Heidegger, bu çifte olumlamaı istenç istenci olarak adlandırır.” İstenç-istencinin kendisini düzenleme ve hesaplamasının temel görünüş biçimine ise teknoloji der (Rayner, 2014: 255). Modern dünyada teknolojik çerçeveleme, Varlığın Antik Çağ’daki anlamını ve yorumunu bazen desteklemiş olsa bile genellikle O’nun hakikatini gizlemiştir. Bu da Varlığın unutulmasına neden olmuştur. Fakat tamamıyla Varlığı gizleyememiş, yine de bir açıklık bırakmıştır. Bundan dolayı teknoloji hem açıklığın hem de insanın özünün unutulmasının saf ifadesidir (Rayner, 2014: 259).

Modern teknolojinin özü kendisini çerçevelemede gösterir. Teknolojinin özü insanın var olma hali olmasının yanında ayrıca bir çerçevelemedir. Çerçeveleme bir ortaya çıkarmadır ve insanı ihata eder. Modern insan Varlık ile bağıını çerçeveleme olarak ortaya çıkarır. Çerçeveleme hem insanları hem de şeyleri katı bir biçimlenme içerisinde kendi kodlarına ve söylemine göre şekillendirir. Çerçeveleme, öncelikle bir çağrıdır, ama sınırsız ve hesapsız bir davettir, meydan okuyucu bir taleptir. Sonra gizini açacak şekilde toplayandır. Bu talep bir araya getirdiği ve düzenlediği için çerçeveler. Davet her şeyi daima yeniden kurduğu bir kullanımın düzenlenmesi aracılığıyla bir çerçeve veya şekillenme içerisine sokar. Çerçevele-

me her şeyi bir düzenleme içerisinde bir araya toplar, çerçeveye dâhil eder ve varolanların bir el-altında-duran olarak açığa çıkmasına izin verir. Böylece teknik kendi özünde çerçevelemenin bir talebi olarak özünü sürdürür. Çerçeveleme bir sınır çizmektir. Sınır çizmek bir şeyin etrafını çevirmektir. Ama nesne, “bu sınırlarla durup kalmaz; dahası, bu sınırlardan hareketle o, üretildikten sonra ne olaksa o olmaya başlar.” (Heidegger, 1998a: 48, 62 23 Nolu Dipnot). Burada Heidegger, çerçevelemeyi Aristoteles’in dört nedeninden *telos* ile örneklendirerek ve zamanıyla da bir ilişki kurarak açıklar. Ona göre *telos*’un “amaç” veya “erek” olarak çevrilmesi yanlıştır. *Telos*, “madde olarak ve görünüm olarak sadaka toplama kâsesinden birlikte-sorumlu olan şeylerden sorumlu” olan kişidir (Heidegger, 1998a: 48). Bu onu yapan gümüş ustasıdır. Gümüş ustası etken neden (cause efficiens) değildir. Gümüş ustası dikkatli bir şekilde düşünüp taşıyarak, şeye ve Varlığa karşı büyük bir sorumluluk ve borçluluk içinde dört nedenin üç tarzını (maddi neden/causa materialis, formel neden/causa formalis, etki neden/fâil neden/causa finalis) meydana getirir. Böylece Varlık/Hakikat, kendisini teknik aracılığıyla dört nedenin araçsallığı altında açığa çıkarır. Heidegger’e göre Aristoteles dört neden ile açıkladığı nedenselliği (Kausalitat) günümüzde çevrilen ve anlatılan anlamda kullanmamıştır. Bundan dolayı insan ile Varlık ya da teknik ile hakikat arasında biri lehine bir indirgeme ya da ikisi arasında bir perdeleme yaşanmamıştır. Aksine dört neden birbirlerine karşı büyük bir sorumluluk ruhu içerisinde hareket etmişlerdir. Hem kendilerine hem de başkalarına karşı ontik bir müdahaleye girişmemişlerdir. Bu sebeple Heidegger, Aristoteles’in *aition* terimini “neden” (cause) olarak değil, “başka bir şeye sebebiyet veren veya borçlandıran şey” olarak tercüme etmiştir. Heidegger, ayrıca bir şeyin vuku bulmasına “neden olmadan” (causing) söz etmek yerine “vesile olma/sebebiyet verme” (occasioning) deyimini kullanmıştır. Heidegger bu durumu sadaka toplama kâsesi örneği ile açıklar. Sadaka toplama kâsesi varlığa gelmesini bu dört “vesile oluşa” borçludur. Gümüş kendisinden gümüş kâsenin yapıldığı şeydir. Gümüş bir madde (*hyle*) olarak kendisinden yapılan kâsedan birlikte-sorumludur. Kâse varlığını kendisinden oluştuğu gümüşe borçludur, yani medyundur. Fakat kâse varlığını yalnızca gümüşe değil, aynı zamanda bir bilezik veya yüzük görünümünde olmayıp bir kâse görünümünde olduğundan dolayı kâse-olmaklık görünümüne

(*eidos*) de borçludur. Ayrıca “hem görünümün kâse olarak içerisine sokulduğu gümüş hem de gümüşün içerisinde görüldüğü görünüm, kendi tarzlarında, sadaka toplama kâsesinden birlikte sorumludurlar”. Üçüncü sorumluluk ise kâseyi amacına uygun kullanmak olan dinsel kutsama ve sadaka toplama alanı içerisinde sınırlayan şeydir. “Bu üçüncü şeyle kâse, sadaka toplama kâsesi olarak sınırlanmış olur.” (Heidegger, 1998a: 48). O zaman sınır çizmek, bir şeyin etrafını ontik-epistemik amacına uygun çevirmektir. Böylece dört neden ya da vesile-olma, açığa-çıkma/-çıkarma içerisinde gerçekleşir. Açığa-çıkma sayesinde hem doğada kendiliğinden büyüyen şeyler hem de sanat ve el becerisi yoluyla tamamlanan her şey, herhangi bir verili zamanda kendi görünüşlerine ulaşırlar. Modern teknikte hüküm süren bu meydan okuyucu çağrılar, aslında Varlığın kendigizini-açması’nın bir tarzıdır. Varlık, bu çağrı içerisinde bir yandan varlığa gelirken, öte yandan da geri çekilir. Modern teknikteki bu ‘çerçeveleme’ ve ‘düzenlenebilirlik’ kendisini makine teknolojisinde ve modern fizikte göstermektedir. Her ikisinde de bilimlerin âlâmet-i fârikası olan nesne ortadan kalkmıştır. Nesne yerine özne ile nesne arasında akıl veya yasaya bağlı bir bağ kurulmuştur. Bu bağ özne denetimine dayalı olup, bir el-altında-durandır (Özlem, 1998: 23). Modern teknikte Varlığı ‘çerçeveleyen’ bu çağrılar, genellikle varolma kudretine sahip değildirler. Bunun sonucu modern insan çerçevelemeye değil, çerçeveleme insana sahiptir. Tekniğin özü olarak “çerçeveleme, her şeyin bir el-altında-duran olarak açığa çıkması için insana meydan okur.” (Esenyel, 2020: 146). Böylece çerçevelemenin saldırısı varolanların önüne geçer ve önüne geçtiği her şeyi hakikatsiz bırakır. Çerçevelemenin saldırısı yalnızca nesnenin önüne geçmekle kalmaz, aynı zamanda dünyayı da tanınmaz kılar (Gür, 2018: 95).

Çerçeveleme dolaylı bir şekilde gerçekleşmiş olsa bile o, Varlığın gizini-açma tarzından başka bir şey değildir. Varlık çerçevelemenin talebiyle insan ile bir ilişki içindedir. Bu ilişkinin vuku bulmasıyla Varlık aydınlanmış olur. Ama çerçeveleme bunu bir meydan okuma şeklinde yapar. Çerçeveleme, düzenleme tarzı içerisinde real-olanın gizini el-altında-duran olarak açmak için insana saldırır, meydan okur. Modern teknoloji insanı kendi yoluna koyar. Buna karşılık antik teknik, insanı gizini-açığa vuracağı bir yola yönlendirir. Bu açıdan çerçeveleme, Varlığın bir kaderidir. Fakat o bir zorlama, bir kuvvet ya da yığılmış, ölü bir geçmişin ağırlığı olan ve

bizi ve Varlığı kaçınılmaz bir son olarak bulan bir şey olarak kader değildir. “O içinde durduğumuz ve kendisiyle daha sonra bir ilişki kuramayacağımız [sırrını] ifşa etme olduğu için bizim kaderimizdir.” (Lovitt, 2017: 96). Çerçeveleme açıkça bir kader haline gelir ve modern teknoloji kendini sınırları içerisinde modern dünyaya hükmetmeye başlar. Ama Varlık kendini yine asli şekilde gösteremez. Çerçeveleme sayesinde Varlığın hakikati gizlenmiş kalır. Her şey sanki insanın yapıp etmesine aitmiş gibi mevcut olarak görünür. Bu açıdan “çerçeveleme, gizini-açmanın her tarzı gibi, kaderin bir takdiridir.” (Heidegger, 1998a: 63, 68). Böylece çerçeveleme, Varlığın bir tasarım içinde, istenen amaçlar doğrultusunda açığa çıkmasını dayatarak, Varlığın doğal açığa-çıkma imkanlarına engel olur. Fakat çerçeveleme bununla yetinmez, Varlığın başka türlü açığa çıkma olasılıklarını da ortadan kaldırır. Bununla çerçeveleme, kendi bakışını modernite ya da modern teknik adı altında tekleştirir (Gür, 2018: 95).

Heidegger, bu noktada çerçeveleme ile kader, dolayısıyla teknik ile kader arasında doğrudan bir ilişki kurar. Tekniğin özü çerçevelenmede yatmasına rağmen, onun hüküm sürmesi kadere aittir. Çünkü kader Varlığın göndermesidir. Kader insanı herhangi bir verili zamanda gizini-açmanın bir yoluna soktuğu için, bu şekilde yolda olan insan, düzenleme içerisinde gizi-açılan şeyi izleme ve ona doğru yürüme ve bütün standartlarını bu temelde çıkarsama imkânının kıyısına sürekli olarak yaklaşır. Çerçeveleme, modern teknikte Varlığın bir gizini-açma şeklindedir. O her şeyden önce Varlığın geri çekilmişliğini görünüşe çıkarır. Ama bu süreçte çerçeveleme, aslında Varlığın ne olduğunu perdeler, insanı ve Varlığı birbirlerine yabancılaştırır. Çünkü modern teknikte çerçeveleme, onun özünde hüküm süren ve bizzat teknik bir şey olmayan gizini-açma şeklinde işler. Ama yine de modern teknikte çerçeveleme bir gizini-açma olarak kalır (Özlem, 1998: 29). Özellikle modern dönemde vücuda gelen her varlık bütün varlıklar üzerine yerleştirilmiş çerçeveye yerleştirilir. Bu duruma Heidegger farklı ve dikkat çekici bir örnek olarak ziraatı verir. Ona göre, “ziraat şimdi motorize hale gelmiş bir gıda sanayiidir, esas itibarıyla gaz odalarında ve istihlak kamplarında cesetlerin imali ile aynı şey, ülkelerin muhasara altına alınarak bile bile açlığa mahkûm edilmesi ile aynı şey, hidrojen bombalarının imali ile aynı şeydir.” (Bambach, 2017: 180). Çerçeveleme, mevcudiyete-gelmesinin hakikatini unutmaya insanı tuzaga

düşürür. Çerçeveleme, insanı sadece kendisiyle ve varolan her şeye bağıntısı içerisinde tehlikeye atmaz, aynı zamanda insanı bir düzenleme olan gizini-açma türüne sürgün eder. Onun bu düzenleyici meydan okuması insanın insan olma olanağını, yani Varlığı daha kökensel bir şekilde açığa çıkarma olanağını elden alır. Böylece, “çerçeveleme, *poiesis* anlamında mevcut olan şeye görünüşe-çıkma imkânı veren gizini-açmayı gizler. Bu diğer gizini-açma ile karşılaştırıldığında, meydan okuyucu saldırı, insanı varolan şeye hem çatışkılı hem de katı bir şekilde düzenlenmiş bir bağıntıya doğru sürükler. ... Bu yüzden meydan okuyucu çerçeveleme, yalnızca gizini-açmanın, öne [çıkarmanın] (*Her-vor-bringen*) önceki bir tarzını gizlemez; fakat bizzat gizini-açmanın kendisini ve onunla birlikte içerisinde gizinden-çıkmanın, yani Hakikatin vuku bulduğu şeyi de gizler.” (Heidegger, 1998a: 72).

Modern teknikte tuzağa düşürme; analiz etme, hesaplama ve düzenleme ile yapılır. Bunların her biri insanın hem kendisiyle hem de Varlık ile hakiki bağ kurmasını, Varlığın gizini-açmasını engeller. Yalnız bu durum teknikten tamamen vaz geçilmesi gerektiği anlamına gelmez. Teknik, Antik Çağ’da olduğu gibi kendi özü içerisinde yeniden tesis edilmeyi bekler. Böylece modern tekniğin hakimiyetinde gizlenen Varlık gizinden çıkacaktır. Bunun için duyarlı ve ahlâklı insana ihtiyaç vardır. Bu insan olmadan teknik tek başına Varlığı açığa çıkaramaz. İnsan düşünme aracıyla, dil aracıyla Varlığın bu gizini açıklığa çıkarır. Ama bu da kolay değildir. Çünkü insan genellikle Kartezyen ontolojinin ve Hegel metafiziğinin neden olduğu soyutlayıcı, gidimli ve açıklayıcı düşünmeyi tercih etmektedir. Buna rağmen çerçeveleme ne yaparsa yapsın Varlığın gizini-açmasını engelleyemeyecektir. Onda Varlığın hakikati, Varlığın gizinden çıkması, varolan her şeye geri döner ve varolan her şeyin içerisine girer. Bu yüzden çerçeveleme, “teknik bir şey, makine düzeninde bir şey değildir. O, varolanın el-altında-duran olarak kendisinin gizini-açma tarzıdır.” (Heidegger, 1998a: 67). Ama bu, tüm insanı yapıp etmelerin ötesinde bir yerde olup bitmemektedir. Gizini-açma ne insanın içinde ne de insan aracıyla olup bitmektedir. Aksine o, Varlığın, Hakikat’in bir içten patlaması olarak gerçekleşmektedir.

Tekniğin altıncı karakteri ise dönemeç (dönüş, kehre)’tir. Dönemeç, Varlığı kaderiyle baş başa bırakmak değil, modern tekniğin araçsallaştırdı-

ğı ve her şeyi şeyleştirdiği durum karşısında Varlığın uzattığı yardım eline cevap vermektir. Dönemeç, olagelen bir şeyin birdenbire olup bitmesidir. Bu, “çerçeveleme içinde tekniğin özü içerisindeki bir dönemeçtir. Bu, Varlığın hakikatinin, unutma, yani gizlenme içerisinde tuzağa düşmesidir. Varlığın hakikati, gizinden-çıkması, tam da gizini-açması anında, gizlenme içerisinde yakalanır. Ama yine de Varlığın hakikatinin gizini-açması, gizini-açma olarak gizlenir. Bu yüzden bu *unutma-ile-tuzağa-düşme* açıkça vuku bulduğunda, unutma içeriye, kendi kabuğuna çekilir ve bekler; yani *gizlenme* gizlenme olarak açığa çıkarılır; çünkü o bizzat eşzamanlı bir şekilde gizlenmiş olarak sergilenen şeyi gizler.” (Özlem, 1998: 30).

Çerçeveleme bir anlamda Varlığın kaderi olmasına karşın, buna teslim olunacağı anlamına gelmez. Varlık gibi teknik de beşerî bir edimin, ister olumlu isterse olumsuz anlamda olsun hâkimiyeti altına asla girmemelidir. Bu yine teknik aracılığıyla yapılacaktır. Teknik ne alt edilebilir ne de yok edilebilir bir şeydir. “İnsan varlığın efendisi” olduğuna göre insan özüne dönmekle Varlığın gizini-açabilir. Böylece “tekniğin özü, henüz gizli-olan hakikatine doğru sağlar. Bu sağlama, insan bedenindeki bir yara iyileştiğinde gerçekleşen şeyle aynıdır.” (Heidegger, 1998b: 49). Bir anlamda zorunlu olan bu dönemeç sayesinde Varlık, bizzat kendisinden hareketle insana ulaştırmak için kendisinin gizini-açar. Çünkü insan olmaksızın Varlık, varolan her şeyin Varlığı olarak serbestçe açığa çıkamaz. Varlığın gizinden-çıkmanın bu tersine dönüşü, insana bahşedilmiş bir armağandır. Bu aynı zamanda varolan şeyi kavramadır, hattâ bizzat Varlığın kendisini kavramasıdır. Bu ani ve şimşek gibi bir çakışla gerçekleşir. “Bu, insanî bir bakış, insanî bir görüş değildir; tam tersine bu, Varlığın kendisini ifşa etmesidir. Bu bakışta insanlar kendi özlərini seyredebilecek şekilde, kendi özleri içerisinde seyredilenlerdir” (Özlem, 1998: 30). Heidegger, bizzat Varlığın içerisinde kendi gizini-açan dönemeç olan bu şimşek gibi çakmayı *Ereignis* sözcüğü ile ifade eder. *Ereignis*, olagelen bir ifşa etmedir, kendisine özgü olanın içerisine giren bir görmeye girmedir. Birden patlayan bu bakış, Varlığı kendisine geri döndürür. Bu aynı zamanda Varlığın teknikte açığa-çıkmasıdır. Bu süreçte teknik kendi özünü kendisi için bir gizini-açma olarak yeniden kurar. Varlığın ani bir dönüşle kendini ifşa etmesi, Varlık ile insanın birbirine ait olduklarının bir göstergesidir.

Varlık ve insan birbirlerine aittir. Bu açığa-çıkarma böylelikle Varlığı ve insanı birbirine emanet eder, eyleme ve düşünme örtüşür.

Heidegger'in ontolojisinde modern tekniğin, çerçevelemenin neden olduğu tehlikeyi ortadan kaldıracak olan dönemeçtir. Tehlikenin olduğu yerde çare de vardır. Tehlikenin kendisinin tehlike olarak durması da bir çaredir. Tehlikenin “özünde bir lütuf özünür ve barınır, yani varlığın unutulmasının varlığın hakikatine dönüşünün lütfu. Tehlikenin tehlike olarak durduğu yerde, yani özünde, korunmaya dönüş vardır; korunağın kendisi vardır; varlığın kurtarıcı vardır.” (Heidegger, 1998b: 53). Bunu insan kendi özü ile Varlığın özüyle tekrar bir ilişki ve bağ kurduğunda başarabilecek-tir. Çünkü insanın özü, Varlığın özüne aittir ve Varlığın özünü korumak üzere Varlık tarafından ihtiyaç duyulan bir öze sahip olduğundan bunu gerçekleştirebilecek bir güce, vicdana sahiptir. Bu ise öncelikle Varlığın uzattığı yardım eline cevap vermekle, yani düşünmekle olur. Düşünme, bu asli karşılama yine dil üzerinden kurulur. Düşünme eksenli bu yeni iletişim, çerçevelemenin neden olduğunu tehlikenin kalıcı olmadığını göstermektedir. Tehlikenin özünde, “bir dönüşün olanağı her zaman *gizlidir*; varlığın özünün unutulması da bu dönüşle birlikte öyle bir yön değiştirir ki, varlığın özünün hakikati, *söz konusu* dönüş sayesinde bizzat varolanın hanesine dönmeye başlar.” (Heidegger, 1998b: 51). Varlık gizli haldeki dönüşlü özüyle çareyi de getirir. O zaman çare olmak nedir? Heidegger'e göre çare olmak, “çözmek, kurtarmak, özgür kılmak, serbest bırakmak, esirgemek, güvence altına almak, korumak”tır. Çare olmak ayrıca “haklı çıkarmak”, “hakkını teslim etmek, özünü geri vermek ve bu özde korumaya almak. Esas olarak çare, korumaya alandır, korumak”tır.” (Heidegger, 1998b: 52).

Heidegger'de dönemeç düşünmenin sayesinde aniden gerçekleşir. Bu bir anlamda insanın özü ile Varlığın özünün karşılaşması, yani çakışmadır. Tehlikenin dönüşü apansızın olup biter. Apansızın aydınlanan çakma'dır. Çakma, beraberinde getirip etrafına yaydığı parlaklığına kendisini eriş-tirir. Tehlikenin dönüşü esnasında Varlığın hakikati çıktığında, Varlığın özü aydınlanır. Böylece Varlığın özünün hakikati dünyaya, varolanlara döner. Çakmak, aynı zamanda köken ve konu gereği bakmak demektir. Bakmakta Varlığı hem görünüşe çıkarmak hem de gizlemek vardır. “Öz, bakışın içinde ve bakış olarak, kendi kıvılcımına bürünür. Bakış, kendi

kıvılcımının ögesinin aşmış olarak, gözlediği şeyi gerisin geri bakım'a alıp gizler. Ne var ki bakma, kıvılcımda aynı zamanda kendi kaynağının gizli duran karanlığını da aydınlatılmamış olarak saklar." (Heidegger, 1998b: 54-55). Doğru bir çakışma, insanın ancak tekniğin yani Varlığın özünü yüzleşmesiyle gerçekleşir. Tekniğin özüne bakan, onda Varlığı görür. Varlığın görülmesiyle ya da Varlığın gizini-açmasıyla da tehlike ortadan kalkar. Böylece "teknolojinin çerçevelemesinden kurtuluş, onun yegâne hakikat açılma aracı olmadığını görmekten geçmektedir" (Ökten, 2004: 95).

Heidegger, tekniğin bu karakterlerini hidroelektrik santralden hareketle şöyle örneklendirir. Ren nehrinin kenarına kurulmuş olan bir hidroelektrik santralını düşünelim. "Hidroelektrik santral, Ren'i, hidrolik basınç tedarik edecek (*stellen*) şekilde düzenler (*bestellen*); bu basınç da sonradan su içerisine yerleştirilen (*stellt*) türbinlerin dönmesini düzenler. Bu dönme, itiş güçleriyle elektrik akımı için bölgeler arası santrallar ve onlara bağlanmış bir kablolar şebekesi, elektriği dağıtmak üzere kurulur (*bestellen*)." (Heidegger, 1998a: 57). Böylece elektrik enerjisi düzenli bir şekilde işletilir. Heidegger'in teknik ontolojisinde Varlığın gizini-açması, bir süre sonra son bulacak bir şey değildir. Aksine sonsuza kadar devam edecektir. Bu süreçte insana düşen görev, Varlığın gizini-açan tekniği, bu gizini-açmanın nereye götürdüğünü takip etmektir. Bu, hem determinist-mekanist ontolojinin yıkılması hem de Varlığın yolda olması demektir.

4. Sonuç ve Değerlendirme

Sonuç olarak Heidegger'de teknik ontoloji, tekniğin özünün dolayısıyla Varlığın özünün, durumunun ve konumunun antik teknik ve modern teknik ayırımından hareketle sorgulanarak aydınlığa çıkarıldığı özel bir felsefedir. Antik Yunan'da *physis* ve *poiesis*'in kendini öne çıkarma tarzlarından biri olan teknik, Heidegger'de insanın bilimler sayesinde elde edilen verilerden hareketle çeşitli araç ve gereçler üretmesi değil, varolan şeyi ortaya çıkarma, açığa çıkarma, görünüşe çıkarmadır. Yani Varlığın gizini-açmasıdır, vücut bulmasıdır. Heidegger'de teknik, vücuda getirme anlamında meydana çıkarmadır. Ama modern felsefede teknik bu anlamda değil, tam tersine Aristoteles'in yanlış okunmasından kaynaklanan bir nedensellik tasarımı içerisinde ele alınarak tamamıyla nesnelleştirmeye yönelik bir araç olarak anlamlandırılıp kullanılmıştır. Modern insan tekni-

ği kullanarak doğayı fethedilecek, hükmedilecek bir nesnellik alanı olarak görmüştür. Bunun sonucu olarak modern tekniğin özü çerçevelemeye sıkışmıştır. Modern teknik varolanı açığa çıkarmak yerine, varolanı denetleyene ve belirleyene dönüştürerek varolanın üstünü örtmüştür. Hattâ Varlığı özne metafiziğinde eritip her şeyin merkezine özneyi ve onun bilgisini koyarak Varlığı insanın ürünü ve yaratısı haline getirmiştir, Varlığın nasıl olması gerektiğini belirlemiştir. Heidegger bu durum karşısında insanın hiçbir zaman modern tekniğe teslim olmamasını istemiştir. Çünkü tekniğin özü hiçbir şekilde teknik bir şey ya da her şeyin üzerinde sürekli asılı duran mitolojik bir soyutlama değildir. Tekniğin özünün teknikle ilişkili olduğunu söylemek, gidimli ve nedenselci bir düşüncedir. Bunun karşısında Antik Yunanlılarda olduğu gibi Varlığı doğrulayan bir teknik tercih edilmelidir. Böylece Heidegger'de teknik, somut ürünlerden ziyade bir şeyi takip etmek, bir yolu soruşturmak ve Varlığa giden bir yol inşa etmektir. Heidegger bunu teknik kavramının antik ve modern anlamlarını karşılaştırarak göstermiştir. Heidegger, modern tekniğin, Varlığı eşyaya indirgemesinden dolayı, tekniğin özellikle antik dönemdeki anlamını öne çıkararak, onun bir dilden diğer dile veya bir düşünceden diğer düşünceye geçtikçe ortaya çıkan tarihsel değişimlerinin izini sürmüştür.

Heidegger'de Varlık/varolma ile düşüncenin aynı şey olması tekniğin Varlık ile özdeş olduğu anlamına gelir. Onun teknik ontolojisinde Varlık görünüşe çıkan bir şey olarak mevcudiyet kazanır. Heidegger hem modern insanın hem de Varlığın içinde bulunduğu olumsuz durumdan modern tekniği sorumlu tutmuştur. Heidegger tekniğe değil, modern tekniğin Varlığı nesnelleştirmesine ve araçsallaştırmasına karşıdır. Buna karşılık felsefi bilgi ile bilimsel bilginin teşvik ettiği düşünmeye ve tefekkür etmeye davet eden bir tekniğe tüm içtenlikle açık olmuştur. Onda teknik insanda kendinde düşünülmez olanı düşünmeye davet etmektedir. Bunun için de varoluşsal ontolojisinden hareketle bir teknik ontoloji kurmuştur. Bununla da insanın ve insanlığın teknikle gerçek ontik zeminde ve doğru konumda yüzleşmesini istemiştir. Bu da aslında insanın özünün ne olduğunun cevabıdır.

Heidegger'in teknik ontolojisinin üç önemli sonucu vardır. Birincisi tekniğin derin köklerini, geniş nüfuz sahasını insan ve Varlık üzerinde yaratmış olduğu etkiden hareketle etken bir fenomen olduğunu göster-

mektir. İkincisi modern tekniğin insan ve Varlık üzerindeki yıkıcı etkisini mimarlıktan mühendisliğe, otomobilden silaha kadar farklı teknolojik araç gereçlerle açıklayıp görülmesini sağlamaktır. Üçüncüsü ise tekniğin ne olduğunu, yerine koyma, ikamet etme, düzenleme, stoklama, çerçeveleme ve dönemeç olmak üzere altı karakter üzerinden ortaya koymaktır. Bunların içinde çerçeveleme modern tekniğin bir karakteri olarak inşa edici değil, yıkıcı bir özelliğe sahiptir. Modern tekniğin özü çerçevelemede yatmaktadır. Çerçeveleme, daima insan eliyle Varlığa saldırmakta, O'na meydan okumakta ve O'nun gizini-açmasını engellemektedir. Çerçevelemenin neden olduğu bu olumsuz durum ancak düşünme ve özgürlük sayesinde aniden gerçekleşen dönüş ile ortadan kaldırılabilir. Tehlikenin olduğu yerde her zaman bir çare vardır. O da dönüştür, Varlığın sesine kulak vermektir. Modern tekniğe teslim olunmamalı ve tehlikenin olduğu yerde mücadeleden kaçınmamalıdır. Her zaman bir kurtuluş yolu vardır. Hölderlin'in de dediği gibi "tehlikenin olduğu yerde koruyucu güç de serpilip gelişir." (Heidegger, 1998a: 73). Modern tekniğin yıkıcılığı karşısında Heidegger, mutlak kötümserlik içerisinde değildir. Geleceğe umutla bakar. Kurtuluş yine insanın kendi elindedir. Kurtuluş bir gün en güzel örneği şairde görüldüğü gibi insanın ve Varlığın el ele vermesiyle gerçekleşecektir. Heidegger, hayatının sonuna kadar kurtuluş umudundan asla vazgeçmemiştir, onu gerekirse metafizik bir güçte bile aramıştır ve en sonunda "bizi yalnızca bir tanrı kurtarabilir" demekten kendini alıkoyamamıştır (Heidegger, 2002b: 262). Heidegger, son kertede modern insandan umudunu kesmiş olsa bile metafizik bir güçten umudunu kesmemiştir.

Kaynaklar

- Aktok, Ö. (2021a). "Heidegger'i'n Tekniğe Yönelik Düşüncesi'nde Ontik - Ontolojik Ayrımı: Tekniğin Teknik - Olmayan Özünü." *FLSF (Felsefe ve Sosyal Bilimler Dergisi)*, December, 205-231.
- Aktok, Ö. (2021b). "Meydana Getirme ve Meydan Okuma: Heidegger Felsefesinde Teknolojinin Geleneksel ve Modern Yüzleri." *Beytulhikme An International Journal of Philosophy*, 11(11:3), 1027-1044. <https://doi.org/10.18491/beytulhikme.1831>
- Aristoteles. (1997). *Nikomakhos'a Etik* (Çev. Saffet Babür (ed.); 1. Baskı). Ayraç Yayınevi.

- Bahadır, M. (2019). *Theodor W. Adorno'da Kültürün Metalaşması* (1. Baskı (ed.)). Çizgi Kitabevi.
- Bambach, C. (2017). Heidegger, Teknoloji ve Yurt. In. Çev. Ahmet Aydoğan (Ed.), *Heidegger: Teknoloji ve İnsanlığın Geleceği* (1. Baskı, pp. 173-201). Say Yayınları.
- Çüçen, A. K. (2000). *Heidegger'de Varlık ve Zaman* (2. Baskı). Asa Kitabevi.
- Esenyel, A. (2020). *Martin Heidegger -Varlığın Patikaları-* (1. Baskı). Fol Kitap.
- Gür, A. (2018). "Heidegger'de Düşünme Biçimlerinin Yazgısıyla İlişkisi Üzerine." *Kaygı*, 31, 92-108.
- Heidegger, M. (1994). *Metafizik Nedir?* (Çev. Yusuf Örnek (ed.); 2. Baskı). Türkiye Felsefe Kurumu Yayınları.
- Heidegger, M. (1996). "Kentin Felsefesi / İnşa Etmek, Oturmak, Düşünmek." *Cogito*, 6, 67-70.
- Heidegger, M. (1998a). *Bilim Üzerine İki Ders* (Çev. Hakkı Hünler (ed.); 1. Baskı). Paradigma Yayınları.
- Heidegger, M. (1998b). *Tekniğe İlişkin Soruşturma* (Çev. Doğan Özlem (ed.); 1. Baskı). Paradigma Yayınları.
- Heidegger, M. (1998c). *Teknik ve Dönüş* (Çev. Necati Aça (ed.); 1. Baskı). Bilim ve Sanat Yayınları.
- Heidegger, M. (2001). *Nietzsche'nin Tanrı Öldü Sözü ve Dünya Resimleri Çağı* (Çev. Levent Özşar (ed.); 1. Baskı). Asa Kitabevi.
- Heidegger, M. (2002a). "Bizi Yalnızca Bir Tanrı Kurtarabilir." In Çev. Ahmet Demirhan (Ed.), *Heidegger ve Nazizim* (1. Baskı, pp. 242-270). Vadi Yayınları.
- Heidegger, M. (2002b). "'Hümanizm' Üzerine Mektup." In Çev. Ahmet Aydoğan (Ed.), *Hümanizmin Özü* (1. Baskı, pp. 37-95). İz Yayıncılık.
- Heidegger, M. (2006). *Herakleitos Üzerine Dersler* (Çev. İbrahim Görener (ed.); 1. Baskı). Kesit Yayınları.
- Heidegger, M. (2008). *Varlık ve Zaman* (Ç. K. H. Ökten (ed.); 1. Baskı). Agora Kitaplığı.
- Heidegger, M. (2014). "Niçin Taşrada Kalıyorum?" In Der. Sadık Erol Er (Ed.), *Heidegger Paris'te: Fransızların Heidegger Okuması* (1. Baskı, pp. 421-425).
- Heidegger, M. (2017). "Messkirch Anma Konuşması." In D. ve Ç. A. Aydoğan

- (Ed.), *Heidegger: Teknoloji ve İnsanlığın Geleceği* (1. Baskı, pp. 157-172). Say Yayınları.
- Heidegger, M. (2019). *Nedenin Neliği* (Ç. S. Babür (ed.); 1. Baskı). BilgeSu Yayınları.
- Herakleitos. (2005). *Fragmanlar* (Çev. Cengiz Çakmak (ed.); 1. Baskı). Kabcacı Yayınevi.
- Lingis, A. F. (2017). "Tekniğin Özü Üzerine." In Der. ve Çev. Ahmet Aydoğan (Ed.), *Heidegger: Teknoloji ve İnsanlığın Geleceği* (1. Baskı, pp. 111-125). Say Yayınları.
- Lovitt, W. (2017). "Heidegger ile Teknoloji Üzerine Bir Konuşma". In Çev. Ahmet Aydoğan (Ed.), *Heidegger: Teknoloji ve İnsanlığın Geleceği* (1. Baskı, pp. 78-108). Say Yayınları.
- Ökten, K. H. (2004). *Heidegger Kitabı* (1. Baskı). Agora Kitaplığı.
- Özlem, D. (1998). "Giriş: Heidegger ve Teknik." In Çev. Doğan Özlem (Ed.), *Tekniğe İlişkin Soruşturma* (1. Baskı, pp. 9-41). Paradigma Yayınları.
- Platon. (2000). *Symposion (Şölen)* (Çev. Cenap Karakaya (ed.); 1. Baskı). Sosyal Yayınlar.
- Pöggeler, O. (2002). "Heidegger'in Siyasal Kendini Anlaması." In D. A. Demirhan (Ed.), *Heidegger ve Nazizim* (1. Baskı, pp. 258-254). Vadi Yayınları.
- Rayner, T. (2014). "Biyo-İktidar ve Teknoloji: Foucault ve Heidegger'in Düşünme Tarzı." In Der. Sadık Erol Er (Ed.), *Heidegger Paris'te: Fransızların Heidegger Okuması* (1. Baskı, pp. 249-272). Otonom Yayıncılık.
- Ruin, H. (2017). "Heidegger'in Uzun Soluklu Meselesi: Teknoloji". In Der. ve Çev. Ahmet Aydoğan (Ed.), *Heidegger: Teknoloji ve İnsanlığın Geleceği* (1. Baskı, pp. 55-72). Say Yayınları.
- Thomson, I. D. (2012). *Heidegger Ontoteoloji: Teknoloji ve Eğitim Politikaları* (Çev. Hüsamettin Erdem (ed.); 1. Baskı). Paradigma Yayınları.
- Zimmerman, M. (2011). *Heidegger: Moderniteyle Hesaplaşma - Teknoloji, Politika, Sanat* (Çev. Hüsamettin Arslan (ed.); 1. Baskı). Paradigma Yayıncılık.

Öz: Bu çalışmada, Heidegger’de teknik ontolojinin kuruluşunun incelenmesi amaçlanmıştır. Heidegger, “Varlık nedir?” sorusunun cevabını özellikle teknik kavramı üzerinden tartışır. Ona göre Aristoteles’ten zamanına kadar teknik kavramının gerçek anlamı unutulmuştur. Bunun üzerine Heidegger, felsefesinin ikinci döneminde teknik meselesine odaklanır. Onda teknik, insanın bilimler sayesinde elde edilen verilerden hareketle çeşitli araç ve gereçler üretmesi değildir, aksine Varlığın gizini-açmasıdır, varolanı görünüşe çıkarmasıdır. Antik tekniğin aksine modern teknik Varlığın gizini-açamamakta ya Varlığın üstünü örtmekte ya da insan ile Varlık arasını perdelemektedir. Heidegger, gizini-açmayı hakikat diye ifade eder. Onda tekniğin; yerine koyma, ikamet etme, düzenleme, depolama, çerçeveleme ve dönemeç olmak üzere altı karakteri vardır. Heidegger’de Varlığın açığa-çıkma tarzı çerçevelemedir. Ama aynı zamanda çerçeveleme, insan eliyle Varlığa saldıran, ona meydan okuyan bir yapıya ve söyleme sahiptir. Çerçevelemenin neden olduğu olumsuz durum ise ancak düşünme sayesinde aniden gerçekleşen dönüş ile ortadan kaldırılabilir. Çünkü Varlık ile insan birbirine aittir. Böylece Heidegger’de teknik, Varlığın gizini-açmasının bir tarzıdır, teknik ontoloji ise Varlığın özünün teknik kavramından hareketle aydınlığa çıkarıldığı özel bir felsefedir.

Anahtar Kelimeler: Heidegger, varlık, teknik, antik teknik, modern teknik, tekniğin karakterleri, teknik ontoloji.

